

SUPPLEMENT
TO THE
BOMBAY GOVERNMENT GAZETTE.

Published by Authority.

WEDNESDAY, 8TH OCTOBER 1862.

PROCEEDINGS OF THE LEGISLATIVE DEPARTMENT, BOMBAY.

The following Bill, which was read a first time in the Council of the Governor of Bombay, for the purpose of making Laws and Regulations, at a Meeting held in Poona on the 10th September 1862, and referred to a Select Committee with instructions to report at the next Meeting of Council, is, together with the Statement of Objects and Reasons accompanying it, published for general information :—

A Bill to entrust Landholders with the charge of the Police within their respective Lands.

WHEREAS it is in some cases expedient, with the view of securing the exertions of individuals of rank and influence in aid of the Police and of public justice, that landholders should be entrusted with the charge of the Police within their respective lands, or other convenient limits, under rules of procedure more simple than those established for Criminal Courts generally : It is hereby enacted :—

Preamble.

SECTION I.

In districts where such a measure may appear to him expedient, it shall be lawful for the Governor in Council to cause landholders to be placed in charge of the Police within their respective lands, or other convenient limits, under the provisions of this Regulation.

Landholders vested with Police authority when deemed expedient.

SECTION II.

Clause 1st.—When a landholder is placed in charge of the Police by virtue of the preceding Section, a Sunnud shall be issued to him, specifying the territorial bounds of his jurisdictions, reciting generally the duties which he is bound to perform, and containing as precise a specification as possible of the offences which he is empowered to try, as also the extent of punishment which he is authorised to adjudge. The landholder may be invested in respect to the cognisance and punishment of offences with the powers or any of the powers of a Subordinate Magistrate of the 2nd class, with authority to commute simple imprisonment not exceeding 8 days to personal restraint for the same period in the Village Chowrie or other suitable place.

And powers.

Sunnuds for the higher range issued by Government.
Others by the Zillah Magistrate.

Who is also to furnish landholders with copies of Regulations.

Clause 2nd.—The Sunnud shall be in the form contained in Appendix A, but in the language of the Zillah, and shall be issued in the name of the Governor in Council by the Magistrate of the District under the sanction of Government previously obtained.

Clause 3rd.—The Zillah Magistrate shall, on transmitting the Sunnud to the landholder, furnish him at the same time with a translation of this Act and of any parts of the Code with which, in the exercise of his Police authority, it is important to him to be acquainted.

SECTION III.

The landholder may employ on the duties of Police such of his retainers and dependants as he may deem expedient, together with the Village Establishments

The landholder to employ his retainers on Police duties.

And authorized to call for assistance from all persons.

Who are punishable for non-compliance.

of the several villages over which his Police jurisdiction extends; and on occasions of necessity, such as the apprehension of public offenders, or the defence of the country against marauders, or an enemy, shall have authority to call for the services of the inhabitants at large of the district under his control; and any person unjustifiably withholding such assistance, shall, on proof of the fact, and of the urgency of the occasion, be liable, on conviction before a Magistrate, with power not less than those of a Subordinate Magistrate of the 1st Class, to fine not exceeding fifty (50) Rupees or to simple imprisonment for a period not exceeding one month.

SECTION IV.

The nomination and dismissal of the Police Servants immediately under him shall be in the hands of the landholder, but no individual shall, without the consent of the Commissioner of Police, be nominated by the landholder to any situation in the Police, who may have been dismissed from his situation by a Magistrate or any higher tribunal.

The landholder nominates his Police Servants.

With the Magistrate's consent in certain cases.

SECTION V.

It is to be clearly understood that the Magistrate has authority, if he should deem it expedient, to empower all individuals on the several Police Establishments under his orders to act within the limits of the landholder's jurisdiction in the same manner as beyond them, but such individuals shall be subject generally to the authority of the landholder, so far as is consistent with the execution of the orders of the District Magistrate or Superintendent of Police.

Mode in which Police Officers of other parts of the Zillah act within the landholder's local jurisdiction.

so far as is consistent with the execution of the orders of the District Magistrate or Superintendent of Police.

SECTION VI.

The duties of Police in the several villages comprised within the landholder's jurisdiction, shall be performed by their respective Police Establishments, the head of each village and other village officers exercising under the control and superintendence of the landholder and District Magistrate the same authority, and performing the same functions respectively as such officers do in other parts of the Zillah; and it shall be the duty of the Magistrate to cause the landholder to be informed of the provisions of the general Regulations on this subject, and to enjoin him to see that they are conformed to within the limits of his jurisdiction.

Village Police Establishments within the landholder's local jurisdiction act as elsewhere.

be the duty of the Magistrate to cause the landholder to be informed of the provisions of the general Regulations on this subject, and to enjoin him to see that they are conformed to within the limits of his jurisdiction.

SECTION VII.

Clause 1st.—It shall be the duty of the landholder with the means at his command to maintain the public peace throughout his jurisdiction, to apprehend public offenders, to try and to punish offences according to the authority conferred on him by his Sunnud, to execute the orders of the Magistrate, and to keep the District Police Officers in the neighbourhood and the Magistrate well informed of all matters relative to the public peace and tranquility, which it may import them respectively to know.

Magisterial and Police duties of the landholder.

the Magistrate, and to keep the District Police Officers in the neighbourhood and the Magistrate well informed of all matters relative to the public peace and tranquility, which it may import them respectively to know.

His power to punish misconduct on the part of his subordinate agents.

To summon and apprehend witnesses and others, search for stolen property.

Punish contempts.
of the powers conferred on him.

And when requisite take security.

The prisoner, after an interval, being sent to the Magistrate.

the Law, as the case may require.

Clause 2nd.—The landholder is empowered to punish all neglects of duty in the Police authorities and officers under his control, to the extent to which he is authorised to award punishment for criminal offences.

Clause 3rd.—The landholder shall have authority to compel the attendance of witnesses and others in obedience to his summons, to make search for stolen property, under the restriction that dwelling houses shall not, without urgent necessity, be searched from sunset to sunrise, and to punish contempts of his authority or disrespect, by an adequate measure of personal restraint within the limit

Clause 4th.—He shall also have authority to require security from persons whom he may consider objects of suspicion; but no person shall, from failure to furnish security, be subjected by the landholder to a longer period of restraint than the landholder is authorised to adjudge as punishment; but if security be not furnished at the expiration of that period, the prisoner shall be forwarded to the Magistrate, by whom such order shall be passed in conformity with

SECTION VIII.

The landholder's penal cognizance ends in three months.

No offence whatever shall be punished by the landholder which shall have been committed three months before the complaint was made.

SECTION IX.

The examination and trial of persons charged with offences shall be conducted by the landholder in conformity to the leading rules of the Code of Procedure, General rules of the landholder's procedure. neither intimidation, restraint, nor promises of impunity shall be employed to produce a confession on the part of the accused; written evidence shall be read in his presence, oral evidence shall be in like manner delivered by the deponent, whom he shall be allowed to cross-examine, and such witnesses also as he may name on his defence, shall be made to attend on his trial, and all written and oral evidence on his part shall be received and recorded in the same way as the evidence on the part of the prosecution.

SECTION X.

The landholder shall, in all cases tried by him, keep a record which shall specify the name of the accused and of the complainant, the details of the offence charged, a brief description of the nature of the evidence, and the punishment or order given, and this record or extracts therefrom, as may be required, together with all papers having connexion with the subject, shall be open at all times to the inspection of the Magistrate.

SECTION XI.

Sentences awarded by the landholder shall be carried into immediate execution, the Magistrate being vested with full power if he sees sufficient cause to mitigate or annul them. The Magistrate has also power to transfer the investigation of any case at any stage of proceedings to any Magistrate who would have been competent to take original cognizance thereof.

SECTION XII.

Clause 1st.—If a person charged with having committed an offence of a more serious nature than the landholder is authorised to try, be apprehended within his jurisdiction, the landholder shall, after taking his examination, and the deposition of such witnesses as have attended, forward the prisoner and witnesses and the papers of the case to the Magistrate.

Clause 2nd.—No prisoner apprehended for transmission to the Magistrate shall be detained by the landholder for a longer period than (60) hours without urgent necessity, and in that case a statement of the delay and of the cause of it shall be forwarded at the end of the specified period of (60) hours to the Magistrate.

SECTION XIII.

Clause 1st.—The Governor in Council may, after receiving a report from the Commissioner of Police, direct that a landholder be deprived of his Police authority, and that the lands over which it extended be placed under the ordinary administration of Police.

Government may, if it be found requisite, deprive a landlord of his Police jurisdiction.

Clause 2nd.—The Magistrate, on receiving the orders of Government to divest the landholder of his Police charge, shall cause a proclamation to that effect to be published throughout the districts concerned, and the authority of the landholder as head of the Police within such districts shall cease from the date of such proclamation.

SECTION XIV.

Complaints against landholder by whom to be inquired into. Complaints against the landholder shall not be inquired into by any officer not vested with the powers of a Magistrate.

SECTION XV.

Abuse of power, &c. punishable with fine or imprisonment. Abuse of power, denial of justice, or other similar offences proceeding from an unfaithful discharge of the landholder's official duties shall be punished, on conviction before a Court of Sessions, with fine and imprisonment not exceeding five years.

APPENDIX A.

Form of Sunnud vesting a Landholder with Police Jurisdiction under the provisions of this Act.

Seal. The Governor in Council (or Zillah Magistrate of) reposing confidence in the integrity, discretion, zeal, and good faith of (*here enter the landholder's name and title*), hereby places him, under the provisions of this Act, in charge of the police in (*here specify the tract of country concerned*), within the Zillah of with powers to try offences such as (*here enter as minute an enumeration of the offences punishable by the landholder as can conveniently be made*), and to adjudge punishments not exceeding (*here specify the limitation of punishment*). It is the duty of the said to superintend the correct discharge of their duties by the officers of Village Police in the several villages comprised within the limits of his Police charge, and by means of the Police Officers and Servants under his control to maintain the public peace, to apprehend all public offenders, to execute the orders of the Zillah Magistrate, and to keep him and the Police Officers stationed in the vicinity of his jurisdiction well informed of the appearance of plunderers or other public offenders within or near his jurisdiction, of threatened inroads or attacks, and of all matters whatever, which it may import them in the discharge of their public duties to know and to maintain, and to cause all Police Officers under his control to maintain strict observance of the provisions of this Act, and of all other rules and orders to which he may be specially directed to conform by the Zillah Magistrate.

(Signed) A. B.

Bombay Castle
or Zillah Magistrate's Office,
186

Secretary to Government in the Judicial Department
or Zillah Magistrate.

STATEMENT OF OBJECTS AND REASONS.

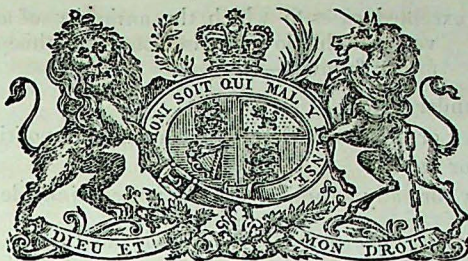
It is provided in Section 442 of the Code of Criminal Procedure that nothing in that Act (XXV. of 1861) shall be held to alter or affect the jurisdiction, duties or procedure of Landholders specially empowered according to Law in the Presidency of Bombay. But notwithstanding this proviso, it was brought to the notice of Government by the Court of Sudder Adawlut that Regulation XV. A. D. 1827, under which the Landholders exercise jurisdiction, is repealed by Act XVII. of 1862. It became therefore a question whether the Landholders should be deprived of their Sunnuds and the powers which were secured to them in 1861, and they be reduced to the status of simple Royts, or whether their powers should be revived with such modifications as would adapt their powers and procedure more to the spirit of the present Code.

It was determined to adopt the latter course, and with that view the accompanying Bill has been drawn out in modification of the Provisions of Regulation XV. A. D. 1827.

By order of His Excellency the Governor in Council,

L. H. BAYLEY,
Deputy Secretary to Government.

Bombay, 6th October 1862.

SUPPLEMENT
TO THE
BOMBAY GOVERNMENT GAZETTE.

Published by Authority.

WEDNESDAY, 8TH OCTOBER 1862.

PROCEEDINGS OF THE LEGISLATIVE DEPARTMENT, BOMBAY.

The following Bill, which was read a first time in the Council of the Governor of Bombay for the purpose of making Laws and Regulations, at a Meeting held at Poona on the 10th September 1862, and referred to a Select Committee with instructions to report at the next Meeting of Council, is, together with the Statement of Objects and Reasons accompanying it, published for general information :—

A Bill for the Summary Settlement of Claims to exemption from the payment of Government Land Revenue, and for regulating the terms upon which such exemption shall be recognised in future in those parts of the Bombay Presidency which are not subject to the operation of Act XI. of 1852 of the Council of India.

WHEREAS in districts which are not subject to the operation of Act XI. of 1852, it is

Preamble.

expedient to provide, with certain exceptions, for the summary settlement of all claims to hold land wholly or partially exempt from payment of Land Revenue, and for regulating the terms on which such exemption shall be recognised in future, so as to preclude all doubt in regard to the relative rights of Government and the holders of such lands, and further to make provision for the exceptions aforesaid ; It is hereby enacted :—

SECTION I.

Repeal of Portions of Regulations of the Bombay Code.

The following Regulations of the Bombay Code are repealed :—

Chapters IX. and X. of Regulation XVII. of 1827, and Regulation VI. of 1833.

SECTION II.

Clause 1st.—When the holders of lands in any of the said Districts (except as is excepted

in Clause 2 of this Section) shall consent to terms and conditions hereinafter described, the Governor in Council may authorise and guarantee the continuance in perpetuity of the land to the holders on the terms and conditions aforesaid.

in Clause 2 of this Section), held either wholly or partially exempt from the payment of Government Land Revenue, shall consent to the terms and conditions hereinafter described, in preference to being obliged to prove their title to the exemption enjoyed by them, it shall be lawful for the Governor in Council to finally authorise and guarantee the continuance, in perpetuity, of the said land to the said holders, their heirs, and assigns, upon the said terms, and subject to the said conditions.

Clause 2nd.—The excepted cases to which the authority of adjustment and guarantee vested in the Governor in Council by this provision shall not extend, are as follows :—

Exceptions.

1st.—Lands held under Treaty.

2nd.—Lands granted or held as Surinjam, or on a similar political tenure.

3rd.—Lands held for service.

4th.—Lands already formally adjudicated to be not continuable hereditarily.

Future tenure of lands mentioned in Clause 2nd.

Clause 3rd.—1st, Lands held under Treaty shall continue to be held according to the terms of such Treaty.

2nd.—Lands granted or held as Surinjam, or on similar political tenure, shall be resumable or continuable in such manner and on such terms as Government, on political considerations, may, from time to time, see fit to determine.

3rd.—Lands held for service shall be resumable or continuable under such general rules as Government may think proper, from time to time, to lay down.

4th.—Lands already formally adjudicated to be not continuable hereditarily shall continue to be held according to the decision passed in each case.

Questions between Government and holders of lands held under treaty, &c. not to be entertained in any Court of Civil Judicature.

Clause 4th.—No question between Government and the holders of lands held under treaty, or of lands granted or held as Surinjam or on similar political tenure, or of any lands held for service, shall be entertained in any Court of Civil Judicature.

SECTION III.

This Act shall not apply to lands which, in villages held on Talookdaree, Bhagdaree, Nurwadaree, Khotee, or other similar tenure, may have been partially or wholly alienated by the present or former holders of the said villages, or by any one of them; and, in the event of the management of such villages being at any time resumed by Government, all lands so alienated shall revert to Government unaffected by the acts of the holders or any of them, so far as the public revenue is concerned, but without prejudice in other respects to the rights of individuals.

SECTION IV.

Clause 1st.—When it has been customary to levy any special or extra cess, fine, or tax, however designated, from the holders, occupants, or cultivators of land, which, though nominally, wholly, or partially exempt from the payment of land revenue, has, by the exaction of such cess, fine, or tax, been indirectly taxed to the State, it shall be competent to any Collector, Superintendent of Survey, or Settlement Officer, under the general control of the Revenue Commissioner and the Governor in Council, to impose on such land, in lieu of the aforesaid cess, fine, or tax, any sum which may be deemed a fair equivalent, as an annual assessment to be paid under all circumstances; provided that this commuted assessment shall in no case exceed the ordinary assessment to which the land would have been subject, if not held on a tenure conferring exemption from the payment of land revenue.

Clause 2nd.—Whenever, under the preceding clause, any such cess, fine, or tax, hitherto payable by the occupant, cultivator, or other person not being the owner, shall be made leviable from the owner, it shall be lawful for such owner to recover from such occupant, cultivator, or other person, so long as the said occupation, cultivation or other tenure of the land shall endure, the amount of the commuted assessment fixed in lieu of such cess, fine, or tax.

SECTION V.

When any land ordinarily or under certain circumstances wholly or partially exempt from assessment is subject occasionally or under particular circumstances to the payment of assessment, or cess, or tax, however designated, as when the land pays assessment only when it is cultivated, or when it is irrigated, or when cultivated with particular crops, or under any other circumstances whatsoever, it shall be

Liability to occasional assessment may be commuted into an annual one, to be paid under all circumstances.

competent to any Collector, Superintendent of Survey, or Settlement Officer, under the general control of the Revenue Commissioner and the Governor in Council, to commute the aforesaid liability to assessment under particular circumstances, into an annual assessment to be paid under all circumstances: Provided that this commuted assessment shall in no case exceed the ordinary assessment to which the land would be subject if not held on a tenure conferring exemption from assessment.

SECTION VI.

When the Governor in Council shall, under Clause I. of Section II., finally authorise

The said lands (subject to enactments contained in Section VII) to be the heritable and transferable property of the said holders, and to be continued, in perpetuity, subject to a fixed annual payment to Government; calculated at two annas for each rupee of the assessment.

and guarantee the continuance, in perpetuity, to the holders, their heirs and assigns, of land wholly or partially exempt from the ordinary payment of annual Land Revenue, the said lands shall (subject to the enactments contained in Section VII. of this Act) be the heritable and transferable property of the said holders, their heirs, and assigns, without restriction as to adoption, collateral succession, or transfer; and such lands shall thenceforth be continued, in perpetuity, subject to a fixed annual payment to Government calculated at the rate of two annas for each rupee of the assessment, which assessment shall be ascertainable under the following Rules:—

Rule 1.—The assessment of lands, other than those specified in Rule 2, shall, with respect to lands which have already been assessed by the Revenue Survey now in progress, be the assessment already imposed upon those lands by that Revenue Survey, and with respect to lands which have not yet been assessed by that Revenue Survey, shall be such assessment as shall be agreed on by the Collector or settling Officer and the owner or holder of the lands, which shall be final; and in failure of their agreement it shall be the existing rental of the lands until the Revenue Survey, now in progress, shall have placed a new assessment thereon, after which the assessment so placed by the said Revenue Survey, shall be understood to be the assessment. And it shall be lawful for the duly authorised officers of Government employed in the said Revenue Survey, to enter upon all lands not heretofore assessed by such Revenue Survey for the purpose of fixing and making such assessment thereof.

Rule 2.—The assessment of lands of such an exceptional character as not to be assessable under the Revenue Survey Rules, shall be in the discretion of the Revenue Officers of Government, which discretion shall be guided, so far as may be, by the rate at which similar land in the same district belonging to Government is let, due regard being had by the said Revenue Officers to all equitable considerations affecting such lands. Shares of the revenues of villages (such as Umuls) shall be assessed for the purposes of this Act at the value thereof, calculated at the average shown by such accounts of actual realizations by the holders as are forthcoming for the ten years immediately preceding the promulgation of these Rules.

Rule 3.—Lands for which a Joodee, Salamee, or other quit-rent or land-tax under whatever denomination, is already paid to Government, or may be payable to Government under the Sections last preceding, instead of being liable to only one-eighth of the assessment, shall, in addition to the annual amount of such Joodee, Salamee, quit-rent, or other tax aforesaid, be liable to a further annual quit-rent, equal to one-eighth of the sum by which the annual or average annual amount of such Joodee, Salamee, or other quit-rent or tax aforesaid may fall short of the assessment.

Rule 4.—Quit-rent imposed under this Section (Section VI.) shall be fixed in perpetuity, and shall not be liable to increase or decrease on any new assessment, save in so far as is above in Rule 1 of this Section (Section VI.) provided to the contrary, in the case of lands which have not been already assessed by the Revenue Survey now in progress.

Rule 5.—The whole of the exempt lands found in the possession of each holder, even if in excess of the original alienation, shall be continued according to the provisions of this Section (Section VI.), and the Rules thereunto annexed, and subject to the enactments contained in Section VII.

SECTION VII.

Any settlement made by the Governor in Council with the holder of land held wholly

Settlement, so far as right of Government to levy annual quit-rent, mentioned in Section VI., binding on the rightful owner, his heirs, and assigns.

or partially exempt from the payment of Land Revenue in accordance with Section VI. of this Act, and the Rules annexed to the said Section, shall, so far as the right of Government to levy the annual quit-rent mentioned in the said Section is concerned, not only be binding upon such holder, his heirs, and assigns, but also

on the rightful owner, his heirs, and assigns, whosoever such rightful owner may be : Provided always that the said rightful owner, his heirs, and assigns, shall not by this Act, or anything therein contained, be deprived of any rights or remedies, either at law or in equity, to which he or they would be entitled against the said holder, his heirs, or assigns, for the recovery of the said lands or any part thereof if this Act had not been passed ; and in the event of the rightful owner, his heirs, or assigns, recovering the said lands, or any part thereof, from the said holder, his heirs, or assigns, any declaration, guarantee, or settlement made by the Governor in Council under or in accordance with Sections II. and VI. of this Act, and the Rules annexed to the said Section VI., with respect to the said lands, while the same were in the possession of the said holder, shall accrue to the benefit of the said rightful owner, his heirs, and assigns.

Saving rights and remedies of rightful owner, his heirs and assigns, against the holder, his heirs or assigns.

SECTION VIII.

Whenever a holder of alienated lands on being called upon, under the rules to be hereinafter enacted, to declare if he consents to the quit-rent described in Section VI. shall plead that his title has already been formally adjudicated, then on proof of such adjudication, and provided the case do not fall under Case 4 of Clause 2, Section II., the said holder shall be exempt both from liability to the said quit-rent and from any further inquiry into title. Provided, however, that if the said holder, for the purpose of enlarging the scope of the former adjudication, or for other reason, shall apply to have his holding brought under the settlement described in the second and following Sections of this Act, he shall be permitted to do so ; and the lands shall thenceforth be held with all the privileges conferred by the said settlement, and subject to all its conditions, as if no previous adjudication had been made.

On proof of previous formal adjudication holder to be exempt from said quit-rent ; and from any further inquiry into title.

Proviso.

SECTION IX.

Clause 1st.—In order to ascertain whether a holder of lands, wholly or partially exempt from payment of Land Revenue desires to accept the settlement described in the VI. and VII. Sections of this Act, it shall be lawful for the Collector of each Collectorate or District, or for any other officer of Government duly authorised in that behalf, to serve, or to cause to be served, a notice, in writing, upon the holder of such lands, calling upon him to state whether he is willing to accept and abide by the settlement aforesaid, or whether he demands formal inquiry into his title.

Collector or other officer may serve a notice on holder of lands, calling on him to state whether he is willing to accept settlement aforesaid or demands formal inquiry into his title.

Clause 2nd.—The notice shall be in the prevailing language of the Collectorate or District in which the lands are situate, and shall explain the nature of the alternatives offered on the part of Government.

Language and form of notice.

Clause 3rd.—It shall be served upon the person holding, or registered in the Government Land Registers, as holding the lands wholly or partially exempt from the Land Revenue as aforesaid, if he be resident within the limits of the Collectorate.

On whom to be served.

Clause 4th.—If such persons as last aforesaid be not resident within the Collectorate, the notice shall be served upon any person acting for the aforesaid in respect of the lands.

When persons not resident within the Collectorate.

Clause 5th.—When more persons than one hold jointly lands wholly or partially exempt from Land Revenue, service of notice upon any one of them shall in every case be sufficient.

When more persons than one hold the lands jointly.

Clause 6th.—If the holder be known to reside in another Collectorate of the Bombay Presidency, and if there be no person acting for him in the Collectorate in which the lands are situate, the notice shall be sent to the Collector of such other Collectorate, and served or caused to be served by him.

When holder is known to reside in another Collectorate.

Clause 7th.—If there be not any person acting for the holder, and if he cannot be found, the notice shall be served upon some one of the actual occupants of the land (if any), and a copy of such notice shall be posted in the office of the chief Native Revenue Officer of the District, and in the Chowry, or most public place in the village where the lands are situate.

When no person acts for holder, and holder cannot be found.

Clause 8th.—If, within two calendar months after the service of such notice in manner aforesaid, the person holding the lands wholly or partially exempt from Revenue as aforesaid, or his legally-constituted agent, shall not give a reply to such notice, stating clearly, in such reply, that he declines the settlement, and demands an inquiry into the title to such exemption as aforesaid, he shall be deemed to have finally dispensed with such inquiry, and the lands shall be dealt with under Sections II. and VI. of this Act, and the Rules annexed to said Section VI. If no holder or owner can be discovered, the land shall be fully assessed to the Public Revenue, and shall continue to be so assessed unless some person shall, within the period allowed by the Law of Limitations, appear and prove his title to it.

When holder makes no reply for two months, he shall be deemed to have dispensed with such inquiry.

If no holder or owner discovered, land to be fully assessed.

Clause 9th.—In the event of any dispute arising as to the sufficiency of the service of any notice or notices under this Section, or of any such reply as last aforesaid, or as to its meaning, or as to its having been given within the time required by this Act, the matter so in dispute shall be inquired into by the Collector or other Officer appointed for the purpose by the Governor in Council, and the decision of the Collector or such other Officer as aforesaid shall be final, and not open to appeal or question in any Civil Court or Court of Law or Equity, or elsewhere.

When sufficiency of service of notice or of reply thereto is disputed.

SECTION X.

Inquiry, when claimed, to be conducted under rules and according to principles herein-after enacted.

Clause 1st.—In the event of the holder upon whom notice has been served as last aforesaid claiming inquiry, such inquiry shall be conducted under the rules and according to the principles hereinafter enacted.

When title to exemption established, lands still liable to full assessment when required by exigencies of the State.

Clause 2nd.—If the title to exemption be on such inquiry duly established, the lands shall notwithstanding be liable, as heretofore, to full assessment whenever and so long as the exigencies of the State may render such assessment necessary.

Land held in excess of that to which a title is established, to be fully assessed.

Clause 3rd.—The establishment of a title to exemption under the preceding Clause shall not preclude the levy of full assessment on all land ascertained to be held in excess of that to which a title is established, and such excess shall forthwith be fully assessed.

Clause 4th.—In the event, upon such inquiry as aforesaid, of there being a failure by the holder to establish a title to exemption from payment of Land Revenue, the lands to which he has failed to establish such title shall forthwith become and be liable to payment of annual revenue at the full assessment.

Exemption not established.

SECTION XI.

Clause 1st.—When the holders of lands, held wholly or partially exempt from the payment of land Revenue, demand a trial and adjudication of their title under the provisions of Section X. of this Act, they shall be required to deposit forthwith in the Collector's treasury, or the treasury of the talooka in which the lands are situated, a sum equal to one-eighth part of the annual assessment of the land, ascertainable according to Rules 1 and 2 of Section VI. of this Act, and thereafter to continue to pay annually an eighth of the said assessment as it becomes due from the date of such demand for trial, until the date of such adjudication, and to furnish satisfactory security for the payment of the remaining seven-eighths thereof, in case of their failure to prove the title to exemption asserted by them; and in default of their making such deposits and furnishing such satisfactory security, the full assessment of the land, which is to be the subject of inquiry, shall be levied, pending the adjudication.

When holders demand a trial and adjudication, deposits to be made and security given.

Clause 2nd.—If the inquiry result in the establishment of the asserted title, the holder, or in the event of his decease, his heir who succeeds to possession of the said land, shall be entitled to a refund of all deposits made and assessment levied under the provisions of this Section, pending such inquiry as aforesaid, and to interest thereon at the rate of 5 per cent. per annum.

Refund of deposits and assessment with interest if holder prove his title.

Clause 3rd.—If the result of the inquiry be that the holder fail to prove his title, the full amount of Land Revenue assessable on the lands from the date of the holder's demand for trial shall be levied from the said holder and his security, or either, any sums deposited or levied pending adjudication as aforesaid being taken in account of the same.

Full amount of Land Revenue to be levied if holder fail to prove his title.

SECTION XII.

When an inquiry is claimed under the provisions of Section X. of this Act, such inquiry shall be held before the Collector or Sub Collector, or, when specially authorised by Government on that behalf, by any Assistant or Deputy Collector.

Inquiry by whom to be held.

SECTION XIII.

When any claimant shall demand an inquiry as aforesaid, he shall, within two months of notifying his intention to that effect, furnish the deposit and security required in such cases by Section XI. of this Act, and forward to the Office of the Collector of the District, a written statement, setting forth in detail the grounds on which the claim to exemption is founded, accompanied by copies of the original documents, if any, which he wishes to produce in support of the claim, and a list of such other evidence, whether written or oral, as he may desire to have exhibited; and no further evidence beyond such documents and witnesses as may be specifically named in the said statement or its accompaniments, shall be admitted in support of such claim without reason assigned to the satisfaction of the trying authority.

Steps to be taken by claimant demanding inquiry.

Clause 2nd.—If any claimant shall fail, within the time specified, to comply with the requirements of Clause 1 of this Section, except from unavoidable causes, to be proved to the satisfaction of the Collector of the District, his claim shall be finally disallowed, and his land shall be fully assessed forthwith.

On failure to comply with requirements of Clause 1 of this Section, claim to be finally disallowed.

Clause 3rd.—On receipt of the said statement and accompaniments, the Collector will file the papers for trial before himself, or forward them for trial to any Officer duly authorised under the Section last preceding to hold such inquiry; and the trying officer shall, with reasonable regard to the public convenience and that of all persons interested, fix a time, at which the trial shall be proceeded with. Due notice of the date fixed shall be given to the claimant, who shall be invited to appear in person or by duly constituted agent, with all original documents; on the day appointed for hearing.

Collector to file papers for trial, or forward them for trial.

Time of trial to be fixed and notice thereof to be given to claimant.

SECTION XIV.

Whensoever any claimant demands inquiry as aforesaid, the burden of proof of title shall, in every instance, lie and be cast exclusively upon the claimant, and it shall not be lawful for any Civil Court or Court of Law or Equity to place the burden of proof upon Government, or upon the officer or officers representing Government, of a right to levy the ordinary Land Revenue upon the lands the subject of any such inquiry as aforesaid; and it shall in every instance be presumed, until the contrary is distinctly proved, that Government has the right to levy such ordinary Land Revenue upon the lands the subject of any such inquiry as aforesaid. It is, however, hereby further provided, that nothing in this Section contained shall disenable Government, or its duly authorised officers, to produce and give evidence in rebuttal or disproof of the alleged title to exemption aforesaid, if it seem to Government, or its duly authorised officers, desirable or necessary to produce and give such evidence.

Burden of proof of title when claimant demands inquiry.

SECTION XV.

No book, account, record, or other document relating to the Public Revenue of the pre-

No book, &c. to be admitted in support of any claim to hold lands exempt from payment of Revenue, unless in the charge of some public officer authorised by the British Government to have charge of the same.

Claimant to be allowed benefit of any evidence to be found in Government records in custody of such public officer.

sent or any former Government shall be admitted in support of any claim to hold lands wholly or partially exempt from payment of Revenue, unless such book, account, record, or other document be in the charge or custody of some public officer authorised by the British Government to have the charge or custody of the same. But it is to be understood that any claimant shall be allowed the benefit of any evidence to be found in the records of the present or any former Government, in custody of such public officer, and shall be entitled to require the production of the same.

SECTION XVI.

Trying authority not bound to admit any Sunnud in evidence not endorsed as having been registered before the expiration of one year from 1st September 1827.

The trying authority shall not be bound to admit any Sunnud as evidence in support of a claim to exemption which shall not bear an endorsement as having been registered by a Collector before the expiration of one year from the date on which Section XLII. of Regulation XVII. of the Bombay Code of 1827 came into force, i. e. the 1st September of that year.

SECTION XVII.

Clause 1st.—For the conduct of the inquiry, the Rules of the Code of Civil Procedure in

Rules of Code of Civil Procedure to be followed in regard to service of summons on, and attendance and examination of witnesses.

Office of Collector to be a Court of Civil Judicature.

regard to the service of summons on, and the attendance and examination of witnesses, whether called by the claimant or on the part of Government, shall be followed, except in so far as may otherwise be specified in this Act; and the office of the Collector or other trying authority shall, for the purpose of this inquiry, be constituted a Court of Civil Judicature as contemplated by the said Code.

SECTION XVIII.

The Collector or other trying authority shall keep a record of his proceedings in the language generally spoken in the Zillah. He shall also record in

Record of proceedings to be kept in language generally spoken in the Zillah.

Translation of decision to be given to claimant.

English his decision, with a full statement of the grounds on which it is passed; and a translation of such decision and statement shall, at the close of the inquiry, be given to the claimant or party attending on his behalf.

Clause 2nd.—Except in regard to the translation last aforesaid, and to the statement

Provisions of Stamp Act how applicable.

with accompaniments described in Section XIII., Clause 1, the provisions of the Stamp Act shall be held applicable to all petitions or other papers presented by or on behalf of the claimant, and the cost of all stamps so required shall be borne wholly by the said claimant.

SECTION XIX.

If decision be in favour of continuance of exemption, exemption to be final.

Clause 1st.—If the decision of the Collector or trying authority be in favour of the continuance of the exemption or any portion thereof, such exemption shall be admitted in terms of the decision, which shall be final.

Clause 2nd.—If the decision be against the right of the claimant to the total or partial

If decision be adverse, claimant may appeal to Zillah Court within 90 days, provided annual value be Rs. 50 or upwards.

exemption claimed, the claimant shall be at liberty to appeal to the Zillah Court within ninety days from the date of that decision; provided that the annual value of the exemption decided against be Rupees 50 or upwards, and that proceedings under Section X., Clause 4, shall not in any case be stayed pending the result of such appeal.

If appeal succeed, amount levied to be refunded.

Clause 3rd.—If the result of the appeal be in favour of the claim, the amount which may have been levied under the Clause last aforesaid shall be refunded.

Clause 4th.—If the claimant, on appeal, produce any evidence, oral or documentary, not produced before the Collector or trying authority, without showing sufficient cause why such evidence was not previously produced, and proving that such cause was assigned to the Collector, or adducing good reason for its not having been so assigned, the said claimant shall forfeit, even if the appeal be successful, all sums which may have been levied from him under the Clauses last aforesaid.

Stamp Act applicable to all proceedings under appeal.

Decision of Collector not liable to be set aside for want of form or on any other technical ground.

Clause 5th.—The provisions of the Stamp Act shall be applicable to all proceedings under appeal.

Clause 6th.—The decision of the Collector or trying authority shall not be liable to be set aside on appeal, on account of want of form or on any other technical ground.

SECTION XX.

Clause 1st.—When exemption is claimed under a Sunnud or other writing granted by the present or any former Government, or by any of their officers possessing authority to grant the same, exemption shall be admitted in terms of the grant, unless evidence be forthcoming to show that the terms of such grant remained unfulfilled, or were subsequently cancelled or revoked by competent authority.

When exemption is claimed under a Sunnud, &c. exemption to be admitted in terms of the grant.

Who recognised as having possessed authority under former Governments to grant or revoke Sunnuds, &c.

Clause 2nd.—The public officers specified in the annexed schedule are recognised to have possessed authority under former Governments to grant or revoke Sunnuds or other writings exempting land either wholly or partially from the payment of Land Revenue.

SECTION XXI.

Claims to exemption in virtue of prescription.

Claims to exemption from payment of Land Revenue, in virtue of prescription, shall be admitted under the following circumstances:—

Clause 1st.—When land situated in districts ceded by or conquered from the Peishwa after 1803 is proved to have been held by any person, his heirs, or others deriving right from him, wholly or partially exempt from payment of Land Revenue, under a tenure recognised by the custom of the country, for 60 years in succession next preceding the date of this Act; or when land situated in any other district is proved to have been held in like manner for thirty years as aforesaid.

Clause 2nd.—Provided, however, that whenever exemption has been enjoyed under a Sunnud or other writing, no title by prescription shall be admitted unless the full period required under the last preceding Clause shall have elapsed subsequent to the expiry of the title under the Sunnud or writing aforesaid.

Clause 3rd.—And that in no case shall a title to prescription be admitted in respect to Government lands alienated since the British Government obtained possession of the country, and without its permission.

Clause 4th.—And further, that the exemption during the periods of sixty and thirty years respectively, as detailed in Clause 1 of this Section, be proved to have been enjoyed in strict conformity with the conditions of the recognised tenure under which it is claimed.

SECTION XXII.

Prescriptive title to be recognised only in conformity with conditions of the tenure under which exemption has been hitherto enjoyed.

A prescriptive title admitted under the preceding Section shall continue to be recognised only in conformity with the conditions of the tenure under which the exemption has been hitherto enjoyed.

SECTION XXIII.

Prescriptive title when not to be admitted.

A prescriptive title under Section XXI. shall not be admitted in respect to any land held for service, or on a tenure implying an obligation of service, whether such service be performed or not.

SECTION XXIV.

Clause 1st.—A Sunnud or other writing under Section XX., or prescriptive enjoyment

A Sunnud, &c. or prescriptive enjoyment not sufficient title if exemption annulled by an order issued by present or former Government, &c.

under a recognised tenure as described in Section XXI. shall not be considered a sufficient title, in so far as the exemption has been wholly or partially annulled by an order issued by the present or any former Government, or by any public officer possessed

under a former Government, of full and sufficient authority to grant deeds exempting lands from the payment of public revenue, or so far as the land has been assessed under an order not subsequently recalled, issued by any of the said public officers, and such assessment has been realised.

Clause 2nd.—Nor shall such a deed or writing, or such enjoyment under a recognised

Deed or enjoyment under a recognised tenure not sufficient title if land has been subsequently assessed for 12 years, and assessment has been realised.

tenure, be considered as a sufficient title, if the land has been subsequently assessed for the period of twelve (12) years, like other land of the same description, enjoying no exemption, and the assessment has been realised, but without prejudice to any suit filed in support of the title to exemption, before the completion of the said period.

Where assessment so levied for 12 years has not been to extent of that imposed on land of same description not exempted, assessment to affect title only to extent of assessment made and realised.

Clause 3rd.—And where the assessment so levied for twelve (12) years has not been to the extent of that imposed on land of the same description enjoying no exemption, such assessment shall affect the title only to the extent of the assessment so made and realised.

SECTION XXV.

Adoptions unrecognised by the present or former Government, or by one of their public

Adoptions when not to be admitted.

officers possessed of competent authority, shall not be admitted in any cases in which a claim to exemption is founded on a grant limiting succession to lineal descent.

SECTION XXVI.

The provisions of Sections XX. to XXV. shall be of general application, in all cases in which inquiry may have to be made, and shall not be confined to cases in which inquiry may have been demanded under Section X. of this Act.

This Section to be of general application.

SECTION XXVII.

Proceedings in any original suit or appeal which may at the date of the passing of this Act be pending in any Court under the provisions of Chapter X.

Proceedings pending at date of passing of this Act.

of Regulation XVII. of 1827 shall be stayed, and the claimants to exemption from the payment of Land Revenue in such cases shall be offered the settlement described in Sections II. and VI. of this Act, provided that the claim in each case is one to which such settlement is otherwise applicable. If the claimant accept the settlement under this Act, his suit or appeal shall be held to have been adjusted by compromise. If the claimant shall demand an inquiry, or if the claim be not one to which such settlement is otherwise applicable, the case shall be transferred to the Collector, in order that it may be dealt with in accordance with the provisions of this Act.

SECTION XXVIII.

When any settlement of a claim, or claims, to total or partial exemption from Land Revenue has been made by the Governor in Council, or any duly authorised officer of Government under this Act, it shall not be competent for any Civil Court or Court of Law or Equity to question such settlement, so far as regards the right of Government to levy from the holder or holders of the lands for the time being the annual quit-rents mentioned in the second and sixth Sections of the said Act. Any appeal from or against the proceedings, orders, or acts of the officers of Government engaged in making any such settlement shall be made to the Governor in Council, or to such officer or officers as may be appointed by the Governor in Council to take cognizance of such appeals, and shall not be cognizable by any other authority.

Settlement so far as regards the right of Government to levy the annual quit-rents, not to be questioned in any Civil Court.

Appeal from proceedings of officers engaged in making such settlement to be made to the Governor in Council, or to such officers as may be appointed.

SECTION XXIX.

Officers or servants of Government not to be sued for any act *bonâ fide* done in pursuance of this Act.

Duly authorised officers or servants of Government shall not be liable to be sued in any Civil Court or Court of Law or Equity, for any act *bonâ fide* done, or ordered to be done by them in pursuance of the provisions of this Act.

SECTION XXX.

All quit-rents, payable under this Act, shall be levied in the manner in which ordinary Land Revenue is recoverable, and the claim of Government to such quit-rents shall have precedence over any other debt, demand, or claim whatsoever, whether in respect of mortgage, judgment, decree, execution, or attachment, or otherwise howsoever, against the lands or the holder or holders thereof.

Quit-rents how to be levied.

SECTION XXXI.

Whenever it shall be necessary either to measure or to assess any lands in order to give effect to any of the provisions of this Act, it shall be lawful for any duly authorised officer of Government to enter upon the same at any time, and from time to time, for the purpose of making an assessment or assessments thereof.

Power to enter lands to measure or assess the same.

SECTION XXXII.

(A) Unless there be something in the subject or context of this Act repugnant to such construction, words importing the singular number shall include the plural number, and words importing the plural number shall include the singular number, and words importing the masculine gender shall include females.

Interpretation Clause.

Number.

Gender.

(B) The word "Lands" shall, for the purposes of this Act, be understood to include villages, portions of villages, shares of the Revenues thereof, and landed estate of every description.

"Lands."

(C) "Political Tenure" is tenure created from, or dependent upon, political considerations, the existence of which shall be determined by the Government.

"Political Tenure."

(D) The phrase "lands held for service," shall include lands specially granted, or held or continued nominally for the performance of service, whether that service be actually performed or not, and lands granted, held, or continued, partly in consideration of past service, and partly for the performance of prospective service, but shall not include lands granted in consideration of past service only; and it is to be understood that Government shall be competent to determine any question that may arise in giving effect to this Act as to whether or not any lands are lands held for service.

"Lands held for Service."

(E) Formal adjudication shall be held to mean final adjudication under any regulation of the Bombay Government, or final decision by the British Government or some authorised officer thereof.

(F) For the purposes of this Act the word "holder" shall be taken to signify the person who by himself, his tenants, sub-tenants, or agents, is in possession of the land held wholly or partially exempt from Land Revenue assessment, and shall include a mortgagee in possession as aforesaid. The Committee, Manager, or Trustee of any temple, who may be in possession of such lands, shall be considered the holder thereof.

(G) The word "transfer" shall, for the purposes of this Act, be taken to mean the permanent alienation of land by assignment, gift, sale, deed, or other instrument, or otherwise howsoever, and also mortgage of the same under which possession shall have passed or is to pass to the mortgagee.

SCHEDULE.

(See Section XX., Clause 2nd.)

List of Officers who under former Governments had power to confer grants exempting lands wholly or partially from the payment of public revenue.

UNDER THE EMPERORS OF DELHI.

Soobhadars of provinces.

IN THE TERRITORIES THAT WERE SUBJECT TO THE PAISHWA.

The Paishwa,

All Officers holding the Mootalikee Seal.

All Sirsoobhadars in their districts.

All superior local functionaries acting directly under the Paishwa, without the intervention of any superior authority, if the deeds bear date prior to 1803.

The Guikowar considered as a Sirsoobhadar in the Paishwa's territories to the North of the Myhee, during the period that he held them in farm.

IN THE TERRITORIES THAT WERE SUBJECT TO THE GUIKOWAR.

The Guikowar.

All Officers holding the Mootalikee Seal.

IN THE TERRITORIES THAT WERE SUBJECT TO SCINDIA.

Scindia.

His Officers holding the Mootalikee Seal.

IN THE TERRITORIES THAT WERE SUBJECT TO HOLKAR.

Holkar.

His Officers holding the Mootalikee Seal.

IN THE TERRITORIES THAT WERE SUBJECT TO THE NIZAM.

The Nizam.

IN THE DISTRICTS THAT WERE SUBJECT TO THEM.

The Nuwaub of Surat.

The Nuwaub of Broach.

STATEMENT OF OBJECTS AND REASONS.

A Draft Enactment has been some time before the public, whereby it was proposed to effect a summary settlement of the tenures of alienated lands and a compromise of the claims of Government, on the ground of defective title, to assess such lands, with certain specified exceptions, throughout the Presidency of Bombay.

After a careful discussion and scrutiny of the proposed Bill, it has not been found convenient to bring under the provisions of a single enactment the alienated tenures of districts which have been placed in respect of these tenures under distinct and separate laws.

The substance of the previously proposed enactment has been remodelled into a Bill, which has already been published, for the adjustment by a summary method of the unsettled claims to exemption from the payment of Government Land Revenue, and the regulation of the succession to, and transfer of lands wholly or partially exempt from the payment of such revenue, in those parts of the Bombay Presidency which are subject to the operation of Act XI. of 1852 of the Legislative Council of India.

The present Enactment is intended by provisions more directly appropriate to the requirements of the districts which were brought under Chapters IX. and X. of Regulation XVII. of 1827, and Regulation VI. of 1833 to extend to the alienated landholders of Guzerat and the Concans a like opportunity of summarily adjusting their claims to exemption from assessment, and settling the terms on which such exemption will in future be recognised. And as the enactments by which claims to hold land wholly or partially exempt from payment of Land Revenue have hitherto been adjudicated or defined are unsuited to the objects of the proposed Enactment, they are repealed by the present Act, and other provisions are enacted both for the trial of the claims of holders by whom an inquiry into title is demanded, and for the better definition of the terms on which Government will continue to recognise the rights of other holders which are not capable of summary adjustment.

The Bill, with the Statement of Objects and Reasons, to be translated into Mahratta and Guzerathi.

By order of His Excellency the Governor in Council,

L. H. BAYLEY,

Deputy Secretary to Government.

23rd September 1862.

मुंबई येथील सेजिस्ट्रल खात्यांत चाललेले कामांचे प्रोसिडिंग.

वंदेगान आलीनबाब मुस्तताब हजरत आनरबल गवरनर साहेब बाहादूर जंजिरे मुंबई यांचे कानून व कायदे करण्याविषयीचे कौन्सिलाचे नियमां प्रमाणे खाली लिहिलेला आकटाचा मसुदा हेतूचे व कारणांचे तपशिलाशुद्धा प्रसिद्ध केला असे.

इंडियाचे कौन्सिलाचा सन १८५२ चा ११ वा आक्ट मुंबई इलाक्याचे ज्या भागांस लागू नाही त्या भागांत जमिनीचा धारा देण्याची आम्हास माफी आहे असा जे लोक दावा करितात त्यांचे दाव्याचा संक्षिप्त रितीने ठराव करण्याविषयी आणि सदर प्रकराचे माफीचा दावा पुढे सरकार कोणते शर्तीने कबूल करील या बाबद नियम ठरविण्याविषयीचे आकटाचा मसुदा.

ज्या जिल्ह्यास सन १८५२ चा ११ वा आक्ट लागू नाही त्या जिल्ह्यांतील कित्येक जमिनी खेरीजकरून इतर जमिनी विनधान्याने किंवा कमी धान्याने चालण्याचे दाव्याचा संक्षिप्त रितीने ठराव करण्याविषयी नियम ठरविणे योग्य आहे आणि सदर प्रकराचे माफीचे दावे सरकार पुढे कोणते शर्तीने कबूल करील या बाबद सरकारचे व सदर प्रकराचे जमिनीचे उपभोग घेणारांचे हक्क विषयी अगदी संशय न राही असे रितीने नियम ठरविणे योग्य आहे आणि सदर खेरीज केलेले जमिनी बाबदही ठराव करणे योग्य आहे यास्तव खाली लिहिल्या प्रमाणे ठरविले आहे:—

उद्देश.

कलम १ ले.

मुंबईचे कायदे पुस्तकांतील खाली लिहिलेले कायदे रद्द केले असत:—

सन १८२७ चे १७ वे कायद्याची ९ वी व १० वी बाब आणि सन १८३३ चा ६ वी कायदा.

मुंबईचे कायदे पुस्तकांतील कायद्यांचे भाग रद्द करण्याविषयी.

कलम २ रे.

रकम १ ली.— या कलमाच्या २ रे रकमेंत खेरीज केलेल्या जमिनी शिवाय सदर जिल्ह्यांत विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालतात अशा जमिनींचे उपभोग घेणारे लोक जर माफी विषयीचा आपला दावा शर्तीत करण्यापेक्षा या आकटांत पुढे लिहिलेले शर्ती प्रमाणे व करारां प्रमाणे वागण्यास कबूल होतील तर त्या जमिनी त्यांकडे व त्यांच्या वारसांकडे व ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांकडे त्या शर्ती प्रमाणे व करारां प्रमाणे निरंतर चालविण्याचा आखरचा ठराव करून अभय देण्यास गवरनर इन् कौन्सिलास अधिकार आहे.

या कलमाचे २ रे रकमेंत लिहिलेल्या जमिनी खेरीज करून इतर जमिनीचे उपभोग घेणारे या आकटांत पुढे लिहिलेले शर्तीप्रमाणे व करारांप्रमाणे वागण्यास कबूल होतील तर त्या जमिनी सदर शर्ती प्रमाणे त्यांकडे निरंतर चालविण्याचा ठराव करून अभय देण्यास गवरनर इन् कौन्सिलास अधिकार आहे.

रकम २री.— सदर ठरावा प्रमाणे दाव्याचा उलगडा करून अभय देण्याचा अधिकार गवरनर इन् कौन्सिलास दिला आहे तो ज्या जमिनीस लागू नाही त्या जमिनींचे प्रकार बितपशील.

अपवाद.

१ ला— तहनाम्यावरून चालत आहेत त्या जमिनी.

२ रा— सरजाम किंवा तशाच राबक्रीय सत्ताप्रकाराने चालतात त्या जमिनी.

३ रा— चाकरीबद्दल चालतात त्या जमिनी.

४ था— ज्या जमिनी बद्दल पद्धती प्रमाणे चौकशी होऊन वंशपरंपरेने चालण्याच्या नाहींत असा ठराव होऊन चुकला आहे त्या जमिनी.

२ रे रकमेंत सांगितलेल्या जमिनी पुढे कोणते सत्ताप्रकाराने चालतील.

रकम ३ री.— १. ज्या जमिनी तहनाम्यावरून चालत आहेत त्या जमिनी तहनाम्यातील शर्तीप्रमाणे चालतील.

२. सरंजाम किंवा तसेच इतर राजकीय सत्ताप्रकाराने जमिनी चालत असतील त्या राजकीय सबबी मनांत आणून सरकार जी शांत व शर्ती वेळोवेळी ठरवील त्या प्रमाणे चालविण्यांत येतील किंवा खालसा करण्यांत येतील.

३. चाकरीबद्दल चालतात त्या जमिनी सरकार वेळोवेळी नियम ठरवील त्या नियमा प्रमाणे चालविण्यांत येतील किंवा खालसा करण्यांत येतील.

४. ज्या जमिनी पद्धती प्रमाणे चौकशी होऊन वंशपरंपरेने चालण्याच्या नाहींत असा ठराव होऊन चुकला असेल त्या जमिनी ठराव झाला असेल त्या प्रमाणे चालतील.

सरकार आणि तहनामा वगैरे वरून ज्यांकडे जमिनी चालतात ते यांचे दरमियानचे तक्रारीबद्दल फिर्याद दिवाणी कोर्टांत चालणार नाहीं.

रकम ४ थी.— सरकार आणि तहनाम्यावरून ज्यांकडे जमिनी चालतात ते; किंवा सरंजाम म्हणून किंवा तशाच राजकीय सत्ताप्रकाराने ज्यांकडे जमिनी चालतात ते; किंवा चाकरी बद्दल ज्यांकडे जमिनी चालतात ते यांचे दरमियानचे कोणतेही तक्रारीबद्दल फिर्याद दिवाणी इनसाफाचे कोणतेही कोर्टांत चालणार नाहीं.

कलम ३ रे.

कोणते जमिनींस हा आक्ट लागू नाहीं.

तालुकदारी किंवा भागदारी किंवा नरवादारी किंवा खोती किंवा तसेच इतर सत्ताप्रकारा वरून जी गांव चालत असतील त्या गांवांतील ज्या जमिनी बिनधाऱ्याने किंवा कमी धान्याने त्या गांवचे हल्लीचे किंवा मागील उपभोग घेणारानी किंवा त्यांपैकी कोणी एकाने दिल्या असतील त्या जमिनींस हा आक्ट लागू नाहीं. आणि सदरहू प्रकारचे गांवाची वडिवाट कोणतेही वेळी सरकाराने आपणाकडे घेतली झणजे सदरहू प्रमाणे दिलेल्या सर्व जमिनी सरकारांत येतील आणि त्या जमिनींचा सारा घेण्या विषयी त्या गांवचे उपभोग घेणारानी किंवा त्यांपैकी कोणी एकाने कोणताही ठराव करून दिला असेल तो त्या जमिनींस लागू राहणार नाहीं परंतु जमिनी सरकारांत आल्यामुळे लोकांचे हक्कांस इतर कोणतेही रितीने व्यत्यय येणार नाहीं.

कलम ४ थे.

ज्या जमिनीबद्दल सरकारास पर्यायाने महसूल द्यावा लागतो त्या महसूला बद्दल त्या जमिनीवर वार्षिक धारा बसविण्याचा अधिकार आहे.

रकम १ ली.— जमिनी नावाने मात्र बिन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालत असतील त्या जमिनींचे उपभोग घेणारा जवळून किंवा लागवड करणारा जवळून कोणतीही विशेषप्रकारची किंवा ज्यास्ती पट्टी किंवा बाब किंवा कर घेण्याची चाल असल्यामुळे त्या जमिनी बद्दल सरकारांत पर्यायाने महसूल द्यावा लागत असेल तर त्या पट्टी बद्दल किंवा बाबे बद्दल किंवा कराबद्दल त्या जमिनींचा वार्षिक धारा झणून अमुक रकम घेणे वाजवी आहे असे आपणास वाटेल ती रकम रेवेन्यू कमिशनराचे व गवरनर इन कौन्सिलाचे हुकुमा अन्वये ठरविण्याचा अधिकार कलेक्टरास किंवा सर्वेचे सुपरिंटेंडेंटास किंवा सेटलमेंट आफिसरास आहे. परंतु असे ठरविले आहे की बिन धान्याने जमीन चालण्याची नसती तर जो मामूल धारा द्यावा लागता त्या धान्याहून सदरहू प्रमाणे ठरविलेली रकम अधिक असू नये.

तो धारा उपभोग घेणारा, लागवड करणारा वगैरे यांज-

रकम २ री.— मालकाखेरीज इतर मनुष्य जमिनींचा उपयोग करीत असेल किंवा लागवड करीत असेल तो सदरहू प्रकारची पट्टी किंवा बाब किंवा कर आजपर्यंत देत आला असेल

तो मागले रकमे अन्वये मालकाजवळून घ्यावा असे ठरेल तेव्हा जों पर्यंत सदहू प्रकारचा कटून वसूल करण्याचा अधिकार मालकास आहे.

उपभोग करणारा किंवा लागवड करणारा किंवा इतर मनुष्य सदहू प्रमाणे उपभोग किंवा लागवड करीत असेल किंवा त्याकडे जमीन इतर सत्ताप्रकाराने चालत असेल तो पर्यंत त्या जवळून सदहू प्रकारचे पट्टीबद्दल किंवा बाबे बद्दल किंवा करा बद्दल सदहू प्रमाणे ठरविलेली रकम घेण्याचा अधिकार सदहू प्रकारचे मालकास आहे.

कलम ५ वे.

कोणतीही जमीन मामुल प्रमाणे किंवा विशेष सबबी वरून विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालत असेल तिजवर केव्हां केव्हां किंवा प्रसंगोपात्त कोणतेही नावाचा सारा किंवा पट्टी किंवा कर द्यावा लागत असेल झणजे लागवड केली असता किंवा पाटाचें पाणी दिलें असता किंवा विशेष प्रकारचें पीक लावलें असता द्यावा लागत असेल किंवा इतर कोणतेही कारणावरून द्यावा लागत असेल तेव्हां त्या साऱ्या बद्दल किंवा पट्टी बद्दल किंवा करा बद्दल रेवेन्यू कमिशनराचे व गवरनर इन कौन्सिलाचे हुकुमा अन्वये नेहेमी देण्याचा वार्षिक सारा ठरविण्याचा अधिकार कलेक्टरास किंवा सर्वेचे सुपरिण्डेंटेन्स किंवा सेटलमेंट आफिसरास आहे. परंतु असे ठरविलें आहे कीं माफिने जमीन न चालती तर जो मामुल सारा द्यावा लागता त्या साऱ्याहून सदहू प्रमाणे ठरविलेला सारा व्याप्ती असू नये.

केव्हां केव्हां सारा द्यावा लागत असेल त्याबद्दल नेहेमी देण्याचा वार्षिक धारा ठरविण्याचा अधिकार आहे.

कलम ६ वे.

विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणाऱ्या जमिनी त्यांचे उपभोग करणारांकडे व त्यांचे वारसांकडे व ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांकडे निरंतर चालविण्याविषयी गवरनर इन कौन्सिल २ रे कलमाचे १ ले रकमे अन्वये ठराव करून अभय देतील तेव्हां पासून सदहू जमिनी सदहू उपभोग घेणाऱ्याच्या व त्यांचे वारिसांच्या व ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांच्या खासगत मिळकती प्रमाणे होतील, परंतु या आकटाच्या ७ वे कलमांतील ठराव त्या जमिनीस लागू होतील आणि दत्तक व भाऊबंद वगैरे सर्वोक्तडे विन हरकत चालतील व परके मनुष्याचे नावे करून देण्यास प्रतिबंध होणार नाही;— आणि त्या जमिनीच्या धान्याचा जितका आकार असेल त्या आकारावर दर रूपायास दोन आणे या हिशोबाने वार्षिक ऐवज घेऊन त्या निरंतर चालविण्यांत येतील. धान्याचा आकार करणे तो खाली लिहिलेले कानून प्रमाणे करण्यांत येईल.

सदहू जमिनी सदहू उपभोग घेणाऱ्याच्या खासगत मिळकती प्रमाणे होतील व त्या त्यांकडे निरंतर चालतील परंतु त्यांस ७ वे कलमांतील ठराव लागू होतील व त्याबद्दल सरकारास नियमित वार्षिक ऐवज द्यावा लागेल. तो ऐवज धान्याचे दर रूपायास दोन आणे या हिशोबाने द्यावा लागेल.

कानून १ ला— २ व्या कानूंत लिहिलेल्या जमिनी खेरीज करून बाकी ज्या जमिनींचा धारा हल्ली पैमाष चालू आहे तिजवर हुकूम ठरला आहे त्या जमिनींचा तोच धारा कायम समजावा आणि ज्या जमिनींवर सदहू पैमाषी बहुकूम धारा बसला नाही त्या जमिनींचा जो धारा कलेक्टर किंवा सेटलमेंट आफिसर व त्या जमिनींचा मालक किंवा उपभोग घेणारा हे एकमत होऊन ठरविलेली तो कायम समजावा. परंतु ते एकमत न होतील तर हल्ली पैमाष चालू आहे ती बहुकूम त्या जमिनीवर धारा बसे तोपर्यंत हल्ली जो धारा बसलेला असेल तोच धारा तूर्त समजून पुढे त्या पैमाषी बहुकूम धारा बसेल तो कायम समजावा आणि सदहू पैमाषीत चाकरीस असणारे ज्या अंमलदारांस सरकाराने योग्य अवच्यार दिला असेल त्यांस ज्या जमिनींची पैमाष झाली नाही त्या जमिनींचा धारा ठरविण्यासाठी त्या जमिनींवर जाण्याचा अधिकार आहे.

सदहू प्रकारचे धान्याचा आकार ठरविण्या विषयी कानून.

कानून २ रा— ज्या जमिनी अशा काही विशेष प्रकारच्या असतील कीं पैमाषी बहुकूम त्यांचे धान्याचा आकार करता येणार नाही त्या जमिनी बद्दल होईल तितका वाजवी विच्यार करून व आसपासच्या गांवांत तशाच सरकारी जमिनींवर सरकार देणे किती आहे याचा अजमास करून सरकारच्या मुलकी अंमलदारानी योग्य दिसेल त्याप्रमाणे धारा बसवावा.

अंमल वीगेरे गांवच्या वसुला पैकीं हिसें यांच्या या आकटाच्या संबंधाने आकार करणे तो या कानून प्रसिद्ध होण्या पूर्वीच्या दादा सालांत सदहू हिशांचे उपभोग घेणारे यांस जी प्रसी झाल्याच्या हिशेबीं दाखला सापडेल त्या प्राप्तीच्या सारासरी इतका आकार धरावा.

कानून ३ री — ज्या जमिनीं बदल जुडी किंवा सलामी किंवा दुसरे कोणतेही प्रकारचे वार्षिक देणे सरकारास पोचत असेल किंवा सदरील शेवटले कलमा अन्वये सरकारास देणे असेल त्या जमिनींवर भर धान्याच्या अष्टमांश न घेतां तिजवरील जुडी किंवा सलामी किंवा दुसऱ्या प्रकारचे वार्षिक देणे असेल तें भर धान्यांत वजा जातां बाकी जी रकम राहिल तितक्या रकमेचा अष्टमांश घेऊन शिवाय सदहू जुडी किंवा सलामी किंवा वार्षिक देणे घेण्यांत येईल.

कानून ४ थी — ज्या जमिनींचा हल्ली चालू असणारे पैमापी बहुकूम आकार झाला नाही त्या जमिनी या (द्वणजे ६ वे कलमाच्या) कलमाच्या १ ले कानूनप्रमाणे खेरीज करून बाकीच्या जमिनींवर या कलमा प्रमाणे (६ वे कलमाप्रमाणे) जी जुडी वसेल ती निरंतर कायम राहिल. तालुक्याची नवीन पैमाष होईल त्यावेळीं त्या जुडीच्या रकमेत कमज्यास्ती होणार नाही.

कानून ५ वा — कोणतेही इसमाकडे वसूल माफीची जमीन भोगवट्यास असेल ती अवल देणगीहून ज्यास्ती असेल तथापि सर्व जमीन या कलमाअन्वये (६ वे कलमाअन्वये) व यांतील कानून अन्वये व ७ वे कलमातील ठरावास अनुसरून त्या इसमाकडे चालविण्यांत येईल.

कलम ७ वे.

सदहू ठराव वार्षिक जुडी घेण्याचा सरकाराचा हक्क ६ वे कलमांत सांगितला आहे त्या बाबतींत खरे मालकांस व त्यांचे वारिसांस व ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांस लागू होईल.

उपभोग घेणारांवरील किंवा त्यांचे वारसांवरील किंवा ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांवरील खरे मालकांचे व त्यांचे वारसांचे व ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांचे हक्क व इलाज राखणे.

या आकटाचे ६ वे कलमा अन्वये व त्यांतील कानून अन्वये गवरनर इन कौन्सिल विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणाऱ्या जमिनीच्या उपभोग घेणारांशी जो ठराव करील तो ठराव सरकारास वार्षिक जुडी देण्याचे बाबतींत सदहू उपभोग घेणारांस किंवा त्यांचे वारिसांस किंवा ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांस जसा लागू होईल तसाच जमिनीच्या खरा मालक दुसरा कोणी असेल तर त्यास व त्याचे वारिसास किंवा ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांसही लागू होईल; परंतु असे ठरविलें आहे कीं हा आकट ठरला नसता तर सदहू खरे मालकास किंवा त्याचे वारिसास किंवा ते आपला हक्क ज्यांस देतील त्यांस आपल्या जमिनी किंवा त्यांपैकी कोणताही भाग सदहू उपभोग घेणारांपासून किंवा त्यांचे वारिसांपासून किंवा त्याणीं आपला हक्क ज्यांस दिला असेल त्यांपासून परत घेण्याविषयी कायद्या प्रमाणे किंवा वाजवी न्याया प्रमाणे जे हक्क किंवा उपाय होते ते या आकटावरून किंवा या आकटांतील कोणतेही ठरावावरून नाहीसे झाले नाहीत असें समजावें. आणि जर खरे मालकास किंवा त्याचे वारिसास किंवा ज्यांस त्याणीं आपला हक्क दिला असेल त्यांस सदहू जमिनी किंवा त्यांपैकी कोणताही भाग उपभोग घेणारांपासून किंवा त्यांचे वारिसांपासून किंवा त्याणीं आपला हक्क ज्यांस दिला असेल त्यांपासून परत मिळाला तर गवरनर इन कौन्सिल याणीं सदहू जमीन उपभोग घेणाराचे ताब्यांत असतां या आकटांतील २ रें व ६ वें कलम व ६ वे कलमांतील कानून यां अन्वये जो ठराव किंवा करार केला असेल किंवा अभय दिलें असेल तें सर्व सदहू खरे मालकास किंवा त्याचे वारिसास किंवा त्याणीं आपला हक्क ज्यांस दिला असेल त्यांस लागू होईल.

कलम ८ वे.

पद्धती प्रमाणे पूर्वी चौकशी होऊन ठराव झाला आहे

६ वे कलमांत सांगितलेली जुडी देण्यास तुं राजी आहेस किंवा नाही असें दुमाल-दारास पुढें कानून ठरतील त्यांप्रमाणे विचारलें असतां तो आपले दाव्याची पद्धती प्रमाणे

चौकशी होऊन ठराव झाला आहे असा जाव देईल तर ठराव झाला आहे याचा पुरावा झाला असता आणि त्याची जमीन २ रे कलमाचे २ रे रकमेचे ४ थे प्रकारा प्रमाणे नसेल तर त्या दुमालदारास सदहू जुडी पडणार नाही आणि त्याचे दाव्याविषयी आणखी चौकशी करू नये. परंतु असे ठरविले आहे की पूर्वी झालेले ठरावाची मर्यादा वाढविण्यासाठी किंवा इतर कारणासाठी सदहू प्रकारचा दुमालदार या आकटाचे दुसरे व पुढील कलमांत लिहिल्या प्रमाणे आपले जमिनीचा ठराव करावा म्हणून अर्ज करील तर त्यास त्या प्रमाणे करू द्यावे. मग सदहू ठरावा वरून जे हक्क मिळतात त्या हक्कासुद्धा व त्या ठरावातील शर्ती प्रमाणे त्याच्या जमिनी त्याकडे जसा काय पूर्वी ठराव झालाच नाही अशे रीतीने चालतील.

याचा पुरावा झाला असता उपभोग घेणारास सदहू जुडी पाडणार नाही आणि त्याचे हक्काविषयी आणखी चौकशी होणार नाही.

विशेष ठराव.

कलम ९ वे.

विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणारे जमिनीचा उपभोग घेणारा या आकटाचे ६ वे व ७ वे कलमांत सांगितल्या प्रमाणे ठराव करून घेण्यास कबूल आहे किंवा नाही हे समजण्यासाठी त्यास लेखी नोटीस देऊन किंवा देववून तुला सदहू प्रकारचा ठराव कबूल आहे किंवा नाही अथवा आपले दाव्याची चौकशी मागतोस किंवा नाही हे लिहून पाठीव म्हणून सांगण्याचा अधिकार जिल्ह्याचे कलेक्टरास आहे किंवा सरकारने ज्यास योग्य अधिकार दिला असेल अशे कोणतेही सरकारी अंमलदारास आहे.

सदहू प्रमाणे ठराव करून घेण्यास तू कबूल आहेस किंवा नाही अथवा आपले हक्काची चौकशी मागतोस किंवा नाही हे लिहून पाठीव म्हणून जमिनीचे उपभोग घेणारास नोटीस देण्याचा अधिकार कलेक्टरास किंवा इतर अंमलदारास आहे.

रकम २ री— ज्या जिल्ह्यांत जमीन असेल त्या जिल्ह्याची जी चालू भाषा असेल त्या भाषेत नोटीस असावी आणि चौकशी मागितली तर ती कोणत्या प्रकाराने व कोणत्या शर्तीने होईल व न मागितली तर सरकारांतून कोणत्या प्रकारच्या सवडी मिळतील या विषयी नोटीसीमध्ये खुलासा असावा.

नोटीशीची भाषा व नमुना.

रकम ३ री— विन धान्याचे किंवा कमी धान्याने चालणाऱ्या जमिनीचा जो मनुष्य उपभोग घेत असेल किंवा उपभोग घेणारा अमुक मनुष्य आहे असे सरकारी जमिनीचे रजिष्टरांत दाखल केले असेल तो मनुष्य जिल्ह्याचे हद्दींत राहाणारा असेल तर सदहू नोटीस त्यास द्यावी.

कोणास द्यावी.

रकम ४ थी— सदहू उपभोग घेणारा जिल्ह्याचे हद्दींत राहाणारा नसेल तर त्याचे वत्तीने जमिनी संबंधी कामकाज पाहाणारा जो कोणी मनुष्य असेल त्यास सदहू नोटीस द्यावी.

उपभोग घेणारे जिल्ह्याचे हद्दींत राहात नसतील तेव्हा.

रकम ५ वी— विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणाऱ्या जमिनीचा एकाहून अधिक मनुष्ये समाईक उपभोग घेत असतील तर त्या मनुष्यांपैकी कोणत्याही एकास सदहू नोटीस दिली द्यावजे पुरे.

एकाहून अधिक मनुष्ये जमिनीचा समाईक उपभोग घेत असतील तेव्हा.

रकम ६ वा— उपभोग घेणाराचे वत्तीने जमिनी बदल कामकाज पाहाणारा ज्या जिल्ह्यांत सदहू प्रकारची जमीन असेल त्या जिल्ह्यांत कोणी नसून उपभोग घेणारा मुंबई इलाक्यातील दुसरे जिल्ह्यांत राहातो असे कळेल तर त्या जिल्ह्याचे कलेक्टराकडे सदहू नोटीस पाठवावी आणि त्याणे ती उपभोग घेणारास द्यावी किंवा पोचवावी.

उपभोग घेणारा दुसरे जिल्ह्यांत राहातो असे माहीत असेल तेव्हा.

रकम ७ वा— उपभोग घेणाराचे वत्तीने जमिनी बदल कामकाज पाहाणारा (जिल्ह्यांत) कोणी नसून उपभोग घेणाराचा पत्ता न लागल्यास जमीन ज्या मनुष्याच्या वहिवाटीस असेल त्यापैकी कोणत्याही एका मनुष्यास सदहू नोटीस देऊन तिची नकल त्या जिल्ह्यातील मुख्य नेटिव मुलकी अंमलदार जो कोणी असेल त्याच्या कचेरीत व ज्या गांवांत सदहू जमीन असेल त्या गांवाचे चावडीत अगर दुसऱ्या प्रसिद्ध ठिकाणी लावावी.

उपभोग घेणाराचे तर्क कामकाज पाहाणारा कोणी मनुष्य नसेल व उपभोग घेणारा सांपडत नसेल तेव्हा.

उपभोग घेणारा नोटीशीचा जाव दोन महिने पर्यंत न देईल तर त्यास सदहू प्रकारची चौकशी नको असें समजलें जाईल.

उपभोग घेणारा किंवा मालक न सांपडला तर जमिनीवर भर धारा घेतला जाईल.

नोटीस बरोबर पोंचविली नाही या विषयी किंवा जावा विषयी तक्रार निघेल तेव्हा.

रकम ८ वी— वर सांगितल्या प्रमाणे नोटीस पोंचविल्या तारिखेपासून दोन महिन्यांचे आंत विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणारे जमिनीचा उपभोग घेणारा किंवा कायद्या प्रमाणे नेमून दिलेला त्याचा मुखत्यार जर नोटीशीचा जबाब देऊन त्यामध्ये आपणास ठराव कबूल नाही आणि दाव्याची चौकशी व्हावी असें स्पष्ट लिहून न देईल तर त्यास चौकशी नको असें समजलें जाईल. आणि जमिनी विषयी या आक्टाचे २ रे व ६ वे कलमा अन्वये व ६ व्या कलमांतील कांय अन्वये तजवीज केली जाईल, जमिनीचा उपभोग घेणारा किंवा मालक न सांपडला तर तिजवर भरधारा वसविण्यांत येईल आणि मुदती विषयीचे कायद्यांत सांगितलेले मुदतींत कोणी मनुष्य हजर होऊन त्या जमिनीवर आपला दावा शाबीत करी तो पर्यंत सदहू प्रमाणे भरधारा घेतला जाईल.

रकम ९ वी — या कलमा अन्वये नोटीस पोंचविल्या विषयी किंवा सदरील शेवटले रकमेत सांगितलेले जावा विषयी किंवा त्याचे अर्था विषयी किंवा तो या आक्टांत ठरविलेले मुदतींत दिल्या विषयी तक्रार उपन होईल तर तिजबद्दल चौकशी जिल्ह्याचे कलेक्टराने अथवा या कामा करिता गवरनर इन कौन्सिल ज्या अंमलदारास नेमिताल त्याणे करावी आणि त्याचा ठराव काईम समजावा. त्या ठरावावर कोणत्याही दिवाणी कोर्टांत किंवा न्यायाचे कोर्टांत किंवा दुसरे कोणतेही ठिकाणी अपील किंवा तक्रार चालणार नाही.

कलम १० वे.

चौकशी मागितली असेल तेव्हा ती या आक्टांत पुढे ठरविलेले नियमा प्रमाणे व प्रकारा प्रमाणे करावी.

रकम १ ली— सदरी शेवटी सांगितल्या प्रमाणे ज्या उपभोग घेणारास नोटीस पोंचविली असेल तो चौकशी मागेल तेव्हा या आक्टांत पुढे ठरविलेले नियमा प्रमाणे व प्रकारा प्रमाणे चौकशी करावी.

माफीचा दावा शाबीत झाला तथापि सरकारास जरूर असेल तेव्हा जमिनी बदल भरधारा पडेल.

रकम २ री—सदहू प्रकारचे चौकशीत माफीचा दावा योग्य रितीने शाबीत झाला तथापि सरकारास जरूर असेल तेव्हा व तितके दिवस पर्यंत सदहू प्रकारचे जमिनी बदल भरधारा पडेल.

दावा जितके जमिनी विषयी शाबीत झाला असेल त्या जमिनीहून ज्यास्ती जमीन चालत असेल त्या ज्यास्ती जमिनीवर भरधारा वसवावा.

रकम ३ री—मागील रकमे अन्वये माफीचा दावा जितके जमिनी विषयी शाबीत झाला असेल त्या जमिनीहून ज्यास्ती जमीन चालत आहे असें मालूम होईल तेव्हा त्या ज्यास्ती जमिनी बदल भरधारा घेण्यास दावा शाबीत झाल्याचे गोष्टी वरून हरकत होणार नाही आणि ज्यास्ती जमिनीवर तात्काळ भर धारा वसवावा.

माफीचा दावा शाबीत न झाला.

रकम ४ थी—सदहू प्रकारचे चौकशीत माफीचा दावा उपभोग घेणाराचे हातून शाबीत न होईल तर ज्या जमिनी बाबद दावा शाबीत झाला नसेल त्या जमिनी बदल भरधारा दावा लागेल.

कलम ११ वे.

उपभोग घेणारे चौकशी करून ठराव करण्यास सांगितले तेव्हा एवज अमानत ठेवून जामीन दिला पाहिजे.

रकम १ ली—विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणाऱ्या जमिनीचे उपभोग घेणारे या आक्टाच्या १० वे कलमा अन्वये आपले हक्काची चौकशी होऊन ठराव व्हावा असें द्वाणतील तेव्हा या आक्टाचे ६ वे कलमांतील १ ले व २ रे कांय प्रमाणे त्या जमिनीचा वार्षिक धारा ठरेल त्याचा एक अष्टमांश त्याणी त्याच वेळेस कलेक्टराचे खजिन्यांत किंवा ज्या तालुक्यांत जमिनी असतील त्या तालुक्याचे खजिन्यांत आमानत ठेवला पाहिजे आणि चौकशी मागण्याचे तारिखे पासून चौकशी पुरी होऊन ठराव होई तोपर्यंत दरसाल वखतशीर सदहू प्रमाणे अष्टमांश भरित गेलें पाहिजे व याशिवाय धान्याचे सात अष्टमांश राहिले ते माफीचा दावा शाबीत न करून दिल्यास भरून देण्या बदल लायक जामीन दिला पाहिजे. जर सदहू प्रमाणे एवज अमानत न ठेवतील आणि लायक जामीन न देतील तर चौकशी होई तोपर्यंत सदहू जमिनी बदल भरधारा वसूल केला जाईल.

रकम २ री—जर चौकशीच्या अंती उपभोग घेणाराचा दावा शाबीत होईल तर त्या उपभोग घेणारास किंवा तो मयत झाला असल्यास त्याचे ज्या वारसाचे ताब्यांत जमिन येईल त्यास चौकशी होई तो पर्यंत जी रकम अमानत ठेवली असेल ती व या कलमा अन्वये जो धारा घेतला असेल तो सर्व पैका दरसाल दरशेकडा ५ रुपये प्रमाणे व्याजा सहित परत मिळेल.

रकम ३ री—जर चौकशीत जमिनीचे उपभोग घेणारा कडून आपला दावा शाबीत न होईल तर त्याने चौकशी मागितल्या दिवसा पासून जमिनीचे भरधान्याचा जो आकार होईल तो त्यापासून व त्याचे जमिनापासून किंवा दोघापैकी कोणा एका पासून वसूल केला जाईल परंतु त्या आकारांत चौकशी होई पर्यंत अमानत ठावून किंवा धान्या बदल ज्या रकमा सरकारांत घेतल्या असतील त्या सर्व मजुरां दिल्या जातील.

कलम १२ वें.

या आक्टाचे १० वे कलमातील ठरावा अन्वये चौकशी मागितली असता ती चौकशी कलेक्टराने किंवा सब कलेक्टराने करावी अथवा चौकशी करण्याचा मुद्दाम अधिकार आसिस्टंट कलेक्टरास किंवा डेपुटी कलेक्टरास सरकाराने दिला असेल तर त्याणी करावी.

कलम १३ वें.

कोणी दावा करणारा सदर प्रमाणे चौकशी मागेल तर चौकशी मागितल्या पासून दोन महिन्यांचे आंत या आक्टाचे ११ वे कलमांत सांगितल्या प्रमाणे त्याने एवज अमानत ठेऊन जामिन दिला पाहिजे. आणि भाकीचे दाव्याच्या सबवी तपशीलवार लिहून त्या आणि पुराव्यास जे दस्तावेज देण्याची आपली इच्छा असेल त्यांच्या नकली आणि इतर जो लेखी किंवा मुखजवानी पुरावा देण्याची आपली इच्छा असेल त्यांची यादी कलेक्टराचे कचेरीस पाठवावी आणि सदर तपशीलांत किंवा त्याचे वरोवरील कागदांत जे दस्तऐवज व साक्षीहार लिहिले असतील त्या खेरीज आणखी पुरावा इनसाफ करणारे अधिकाऱ्याची खात्री होण्या सारखे कारण दाखविल्या वाचून घेतला जाणार नाही.

रकम २ री—दावा करणारा या कलमाचे १ ले रकमेंत सांगितल्या प्रमाणे ठरविलेले मुदतींत करण्यास चुकल आणि वेडालाज सबवे मुळें तसे करण्यास चुकलें अशी जिल्ह्याचे कलेक्टराची खात्री न करील तर त्याचा दावा अगदीं नामंजूर होईल आणि त्याचे जमिनीवर भरधारा लागलाच वसविण्यांत येईल.

रकम ३ री—सदर तपशील व त्याजवरोवरील कागद आले व्हावे आपणा समक्ष चौकशी होण्या साठी कलेक्टराने ते फैल करावे किंवा अशा दाव्याची चौकशी करण्यासाठी ज्या अंमलदारास सदरील शेवटले कलमा अन्वये योग्य रितीने अधिकार दिला असेल त्याकडे इनसाफ करण्यासाठी पाठवावे नंतर इनसाफ करणारे अंमलदाराने सरकार कामास हरकत न होई अशी व चौकशी पासून ज्याचें हित किंवा अनहित होणार त्यास सोईवार पडे अशी वेळ चौकशी सुरू करण्याविषयी नेमावी. त्या वेळेची सुचना दावा करणारास योग्य रितीने द्यावी आणि दावा करणारास चौकशी करण्यासाठी दिवस नेमला असेल त्या दिवशी असल सर्व दस्तऐवज वरोवर घेऊन जातिने हजर होण्यास सांगावे किंवा मुखत्यार पाठविण्यास सांगावे.

कलम १४ वें.

कोणी दावा करणारा सदर प्रमाणे चौकशी मागेल तेव्हां सर्व प्रकारे पुरावा करण्याचें जोखीम त्याचे शीरावर राहिल आणि सदर प्रमाणे ज्या जमिनी बदल चौकशी होत असेल त्या जमिनीवर शिरस्त्या प्रमाणे धारा वसविण्याचा सरकारचा हक्क शाबीत करण्याचें जोखीम सरकारावर किंवा सरकार तर्फे जो अंमलदार काम करीत असेल त्याच्यावर घालण्यास कोणतेही दिवानी कोर्ट किंवा

उपभोग घेणाराने आपला हक्क शाबीत केला तर रकम अनामत ठेवली असेल ती व धान्याचा एवज व्याजासुद्धा परत मिळेल.

उपभोग घेणाराकडून आपला हक्क शाबीत न झाला तर भरधारा घ्यावा.

चौकशी कोणी करावी.

दावा करणारा चौकशी मागे ल त्याने काय करावे.

या कलमाचे १ ले रकमेंत सांगितल्या प्रमाणे करण्यास चुकल तर दावा अगदीं नामंजूर करावा.

कलेक्टराने चौकशी करण्या साठी कागद फैल करावे किंवा चौकशी करण्यासाठी ते पाठवावे.

चौकशी करण्यासाठी वेळ नेमावा व त्याची सुचना दावा करणारास द्यावी.

दावा करणारा चौकशी मागे ल तेव्हां हक्क शाबीत करण्याचें जोखीम.

न्यायाचें कोर्ट मुखत्यार नाही. ज्या जमिनीबद्दल चौकशी होत असेल त्या जमिनीवर शिरक्या-प्रमाणे धारा बसविण्याचा सरकारचा हक्क नसल्याची स्पष्ट शाबिती होई तों पर्यंत धारा घेण्याचा सरकारचा हक्क आहे असेच समजलें पाहिजे. आणखी असे ठरविण्यांत येतें की जमीन माफीने चालण्या बद्दलचा दावा गैरवाजवी किंवा खोटा आहे असे दाखविण्या करिता सरकारचे अथवा सरकाराने ज्यास योग्य अधिकार दिला आहे अशे अंमलदाराचे नजरेस येईल तर पुरावा देण्यास किंवा हजर करण्यास सरकारास किंवा सदहू प्रकारचे अंमलदारास या कलमांतील मजकुरा वरून मुखत्यारी नाही असें होत नाही.

कलम १५ वें.

बिन धान्याने जमीन चालण्याचे दाव्याचे पुराव्यास कोणतेहि दफ्तर वगैरे घेणे तें दफ्तर सांभाळण्याचा अधिकार इंग्रज सरकाराने ज्या सरकारी अंमलदारास दिला असेल त्या अंमलदाराचे सांभाळांत असल्यावांचून तें पुराव्यास घेऊं नये.

सदहू प्रकारचे सरकारी अंमलदाराचे स्वाधीन दफ्तर असेल त्यांत कोणताही पुरावा सांपडल्यास तो दावा करणाराचे तर्फे घेतला जाईल.

सन १८२७ चे सप्टेंबर महिन्याचे १ ले तारिखेपासून एक वर्षाचे आंत नोंदली आहे असा शेरा ज्या सनदेवर नसेल तो सनद इनसाफ करणारे अंमलदाराने पुराव्यास घेतलीच पाहिजे असें समजूं नये.

दिवाणी इनसाफाचें काम चालविण्याचे रीती विषयीचे कायद्यांतील नियमा प्रमाणे साक्षीदारांस समने पोंचवावी व त्यांस हजर करावें व त्यांची जवाबी घ्यावी.

कलेक्टराचा हुद्दा दिवाणी इनसाफाचें कोर्टाच आहे असें समजावें.

चाललेले कामाचें दफ्तर जिल्ह्यांत बहुतकरून जी भाषा बोलत असतील त्या भाषेंत ठेवावें.

फैसल्याचें भाषांतर दावा करणारास द्यावें.

स्टांप आक्टांतील ठराव कसे लागू होतील.

बिन धान्याने किंवा कमी धान्याने जमिनी चालण्याचा दावा शाबित करण्यासाठी हल्लींचे किंवा कोणतेही मागील सरकारच्या अंमलांतील वसुलाचे प्रकरणी कोणतेही दफ्तर किंवा हिशोब किंवा दाखला किंवा इतर सरकारी दस्तावेज पुराव्यास घेणे तो इंग्रज सरकाराने ज्या अंमलदारास सदहू दफ्तर किंवा हिशोब किंवा दाखला किंवा इतर सरकारी दस्तावेज सांभाळण्यास किंवा कवज्यांत ठेवण्यास अधिकार दिला असेल अशा अंमलदाराचे सांभाळांत किंवा कवज्यांत तें दफ्तर किंवा हिशोब किंवा दाखला किंवा इतर सरकारी दस्तावेज असल्या शिवाय तो पुराव्यास घेतला जाणार नाही. परंतु हल्लींचे किंवा कोणतेही मागले सरकारचें दफ्तर सदहू प्रकारचे सरकारी अंमलदाराचे स्वाधीन असेल त्या दफ्तरांत दावा करणाराचे तर्फे जो पुरावा असेल तो घेतला जाईल असें समजावें व तो हजर करण्यास सांगण्याचा अधिकार त्यास आहे.

कलम १६ वें.

सन १८२७ सालीं झालेले मुंबईचे कायदे पुस्तकाचे १७ वे कायद्याचे ४२ वें कलम ज्या तारिखेस अमलांत आलें त्या तारिखे पासून द्व्यणजे सदहू सालाचे सप्टेंबर महिन्याचे १ ले तारिखे पासून एक वर्षाचे आंत कलेक्टराने सनद नोंदली आहे असा शेरा ज्या सनदेवर नसेल तो सनद माफीचे दाव्याचे पुराव्यास इनसाफ करणारे अंमलदाराने घेतलीच पाहिजे असें समजूं नये.

कलम १७ वें.

रकम १ ली—सदहू प्रकारचे चौकशींत दावा करणाराचे तर्फे किंवा सरकार तर्फे साक्षीदार असेल त्यास समन पोंचविण्याबाबद व त्यास हजर करून त्याची जबाबी घेण्याबाबद या आक्टांत कोणताही विशेष ठराव केला नसल्यास दिवाणी इनसाफाचें काम चालविण्याचे रीतीविषयीचे कायद्यांत जे नियम आहेत त्या नियमा प्रमाणे करावें. आणि कलेक्टराचा किंवा इनसाफ करणारे इतर अंमलदाराचा हुद्दा, ही चौकशी करण्याचे कारणासाठी, सदहू कायदे पुस्तकांत सांगितल्या प्रमाणे दिवाणी इनसाफाचें कोर्टाच आहे असें समजावें.

कलम १८ वें.

कलेक्टर किंवा इनसाफ करणारा इतर अधिकारी काम चालवील त्याचें दफ्तर त्याणें जिल्ह्यांत जी भाषा बहुत करून बोलत असतील त्या भाषेंत ठेवावें. आपला फैसला व त्या फैसल्याचे सबबीचा संपूर्ण तपशील इंग्रजींतही त्याणें लिहून ठेवावा. आणि चौकशी पुरी झाली द्व्यणजे सदहू प्रकारचे फैसल्याचें व तपशीलचें भाषांतर दावा करणारा किंवा त्याचे तर्फे जो हजर असेल त्यास द्यावें.

रकम २ री—सदरील रकमेंत सांगितलेलें भाषांतर आणि १३ वे कलमाचे १ ले रकमेंत सांगितलेला तपशील व त्याजबरोबरील कागद खेरीज करून दावा करणारा अर्ज्या किंवा इतर कागद देईल किंवा त्याचे तर्फे जे देण्यांत येतील त्यांस स्टांप आक्टांतील ठराव लागू

होतील असें समजावें. सदहू प्रमाणे स्टांप लागतील त्या सर्वांचा सगळा खर्च सदहू दावा करणारावर पडेल.

कलम १९ वें.

रकम १ ली—कलेक्टराचा किंवा इनसाफ करणारे अधिकाऱ्याचा फैसला सगळी माफी किंवा कांहीं माफी चालविण्या विषयी झाला असेल तर फैसल्यांत लिहिलेले शर्ती प्रमाणे माफी चालेल व तो फैसला आखरचा आहे असें समजावें.

माफी चालविण्या विषयी फैसला झाला तर तो माफीचा ठराव आखरचा समजावा.

रकम २ शी—बिन धान्याने किंवा कमी धान्याने जमिनी चालण्या विषयी दावा करणारा विरुद्ध फैसला झाला तर ज्या तारिखेस फैसला झाला असेल त्या तारिखे पासून नवद दिवसांचे आंत जिल्हे कोर्टास अपील करण्याचा अधिकार दावा करणारास आहे परंतु अपील चालणे ते नाकबूल केलेले माफीची वार्षिक रकम ५० रुपये किंवा ५० रुपयांवरच असेल तरच चालेल आणि १० वे कलमाचे ४ थे रकमे अन्वये काम चालाक्याचें तें सदहू प्रकारचे अपिलाचा निकाल होई तों पर्यंत तहकूब राहणार नाही.

फैसला दावा करणाराचे विरुद्ध झाला तर त्यास १० दिवसांचे आंत जिल्हे कोर्टास अपील करण्याचा अधिकार आहे परंतु माफीची वर्षाची रकम ५० रुपये किंवा ५० रुपयांवर असेल तरच त्याचें अपील चालेल.

रकम ३ शी—अपिलाचा निकाल दावा करणाराचे तर्फे झाला तर सदरील शेवटेल रकमे अन्वये जो ऐवज घेतला असेल तो परत करावा.

अपील कबूल झालें तर घेतलेला ऐवज परत द्यावा.

रकम ४ थी—कलेक्टरा समक्ष किंवा इनसाफ करणारे अधिकाऱ्या समक्ष हजर केला नसेल असा कोणताही तोंडचा किंवा लेखी पुरावा दावा करणारा अपिलांत हजर करील आणि तो पुरावा पूर्वी कां हजर केला नाही याचें पूर्त कारण न दाखवील आणि तें कारण कलेक्टरास जाहीर केलें होतें असें शाबीत करील किंवा जाहीर न करण्याची चांगली सबब दाखवील तर अपिलांत त्याचे तर्फे फैसला झाला तथापि सदरील शेवटी लिहिलेले रकमा अन्वये जो ऐवज त्या जवळून वसूल केला असेल तो सरकार दाखल होईल.

दावा करणारा अपिलांत नवा पुरावा हजर करील तेव्हां तो पुरावा पूर्वी कां हजर केला नाही याचें पूर्त कारण न दाखवील तर मागले रकमां अन्वये त्यांजवळून वसूल केलेल्या रकमा सरकार दाखल होतील.

रकम ५ वी—अपिलांत काम चालेल त्या सर्वांस स्टांपाचे आवटांतील ठराव लागू आहेत असें समजावें.

अपिलांत काम चालेल त्या सर्वांस स्टांप आवट लागू आहे.

रकम ६ वी—कलेक्टराने किंवा इनसाफ करणारे अंमलदाराने केलेला फैसला पद्धतीप्रमाणे नाही या सबबेने किंवा इतर कोणतेही पारिभाषिक सबबेने तो अपिलांत रद्द होणार नाही.

कलेक्टराचा फैसला पद्धती प्रमाणे नाही या सबबेने किंवा इतर कोणतेही पारिभाषिक सबबेने रद्द होणार नाही.

कलम २० वें.

रकम १ ली.—हल्लींचे किंवा मागील कोणतेही सरकाराने दिलेले सनदे वरून किंवा इतर लेखावरून अथवा सनद किंवा तसा लेख देण्याचा अधिकार त्यांचे ज्या अंमलदारांस असेल त्यांपैकी कोणी दिलेले सनदे वरून किंवा इतर लेखावरून माफी विषयी कोणी दावा करित असेल तेव्हां त्या दस्तऐवजांतील शर्ती प्रमाणे माफी कबूल करावी. परंतु सदहू प्रकारचे दस्तऐवजांतील शर्ती अंमलांत आल्या नाहीत किंवा त्या शर्ती योग्य अधिकाऱ्याने पुढें रद्द केल्या असा पुरावा असेल तर त्या शर्ती प्रमाणे माफी कबूल करूं नये.

सनद वगैरे वरून माफी विषयी दावा केला असेल तेव्हां सनदेंतील शर्तीप्रमाणे माफी कबूल करावी.

रकम २ शी—या आवटाचे परिशिष्टांत लिहिलेले अंमलदारांस माजी सरकारचे कारकीर्दीत जमीन बिन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालेल अशा सनदा किंवा इतर लेख देण्याचा व त्या रद्द करण्याचा अधिकार होता असें सरकाराने कबूल केलें आहे.

मागील सरकारचे वेळीं सनदा वगैरे देण्याचा किंवा त्या रद्द करण्याचा अधिकार कोणास होता असें कबूल केलें आहे.

कलम २१ वें.

सान्याचे माफीचा दावा भोगवट्याचे सबबेने कबूल करणे तो पुढें लिहिल्या प्रमाणे हकीकत असेल तेव्हां कबूल करावा.

भोगवट्यावरून माफीचा दावा.

रकम १ ली.—सन १८०३ च्या साला नंतर पेशवे सरकारनी दिलेले किंवा त्यांकडून जिंकून घेतलेले जिल्ह्यांतील जमिनीचा भोगवटा या आवटाचे तारिखेचे आदले तारिखे

पर्यंत लगोलग ६० वर्षे बिन धान्याने किंवा कमी धान्याने कोणी मनुष्याने किंवा त्याचे वारसांने किंवा त्या पासून हक्क मिळालेले इतर मनुष्याने देशरिवाजा वरून मंजूर झालेले सत्ता प्रकारां अन्वये केला आहे असें शाबीत होईल तेव्हा अथवा इतर जिल्ह्यांत जमीन असेल तिचा भोगवटा सदहू प्रमाणे तीस वर्षे पर्यंत झाला आहे असें शाबीत होईल तेव्हा.

रकम २ रि.—परंतु असें ठरविलें आहे कीं सनदेवरून किंवा इतर लेखावरून माफी चालत आली असेल तर सनदे वरून किंवा लेखावरून प्राप्त झालेला हक्क संपल्यानंतर सदरील शेवटले कलमांत सांगितलेले संपूर्ण मुदती पर्यंत भोगवटा झाल्या वांचून भोगवट्याचे सववेवरून दावा कबूल करूं नये.

रकम ३ रि.—मुलुक इंग्रज सरकारचे कबळ्यांत आल्यापासून ज्या सरकारी जमिनी सरकाराचे परवानगी वांचून दुमाला झाल्या असतील त्या विषयींचा दावा भोगवट्याचे सववेने कर्धी कबूल करूं नये.

रकम ४थी.—आणखी असें ठरविलें आहे कीं या कलमाचे १ ले रकमेंत साठ व तीस वर्षांच्या मुदती सांगितल्या आहेत त्या मुदतींत माफी चालत आली असेल किंवा तिजविषयींचा दावा ज्या मंजूर झालेले सत्ताप्रकारा वरून केला असेल त्या सत्ताप्रकाराचे शर्ती बहुकूम ती माफी चालत आली आहे असें शाबीत केलें पाहिजे.

कलम २२ वे.

भोगवट्याचा हक्क कबूल करणे तो ज्या सत्ताप्रकाराचे शर्ती प्रमाणे माफी चालत आली असेल त्या सत्ताप्रकारा प्रमाणे मात्र कबूल करावा.

भोगवट्याचा हक्क केव्हा कबूल करूं नये.

मागल्या कलमा अन्वये भोगवट्याचा हक्क कबूल केला असेल तो ज्या सत्ताप्रकारा अन्वये माफी आज तागायत चालत आली असेल त्या सत्ताप्रकाराचे शर्ती बहुकूम मात्र पुढें कबूल करावा.

कलम २३ वे.

२१ वे कलमाअन्वये भोगवट्याचा हक्क कबूल करणे तो जी जमीन चाकरी बदल चालत असेल किंवा चाकरी केली पाहिजे अशे प्रकारचे सत्ताप्रकाराने चालत असेल मग उपभोग घेणारा चाकरी करीत असो किंवा नसो त्या जमिनी बाबद कबूल करूं नये.

कलम २४ वे.

हल्लींचे किंवा मागील सरकाराचे हुकुमा वरून माफी रद्द झाली असेल तर सनद वगैरे वरून किंवा भोगवट्या वरून हक्क शाबीत होतो असें समजू नये.

रकम १ ली.—२० वे कलमांत सांगितल्या प्रमाणे सनद किंवा इतर लेख असेल अथवा मंजूर झालेले सत्ताप्रकारा वरून २१ वे कलमांत सांगितल्या प्रमाणे भोगवटा झाला असेल परंतु हल्लींचे किंवा मागील सरकाराचे हुकुमा वरून अथवा साऱ्याचे माफीचे लेख करून देण्याची कुल मुखत्यारी ज्या अंमलदारास मागील सरकाराचे कारकीर्दीत असेल त्या अंमलदाराचे हुकुमा वरून माफी अगदी किंवा थोडकी रद्द झाली असेल तर अथवा सदहू प्रकारचे सरकारी अंमलदाराचे हुकुमावरून जमिनीवर धारा बसविला असेल व तो धारा वसूल केला असेल व तो हुकूम पुनः रद्द केला नसेल तर सदहू प्रकारचे सनदे वरून किंवा इतर लेखावरून किंवा सदहू प्रकारचे भोगवट्यावरून हक्क शाबूद राहातो असें समजू नये.

जमिनीवर मागाहून १२ वर्षे पर्यंत धारा बसविला असेल व तो वसूल केला असेल तर सनदेवरून किंवा कबूल केलेले सत्ताप्रकारा प्रमाणे नुस्त्या भोगवटा झाल्याचे सववेवरून हक्क शाबूद राहात नाही.

रकम २ रि.—अथवा जमिनीवर मागाहून १२ बारी वर्षे पर्यंत धारा बसविला असेल तो तशे प्रकारचे ज्या जमिनीस साऱ्याची माफी नसेल त्या जमिनी प्रमाणे बसविला असेल व वसूल केला असेल तर सदहू प्रकारचे सनदे वरून किंवा लेखावरून किंवा कबूल केलेले सत्ताप्रकारा प्रमाणे भोगवटा झाला असेल त्यावरून हक्क शाबूद राहातो असें समजू नये. परंतु सदहू मुदत पुरी झाल्यापूर्वी माफीचे हक्का विषयीं फियाद केली असेल त्या फियादीस हरकत होईल असें समजू नये.

१२ वर्षे पर्यंत सदहू प्रमाणे घेतलेला धारा तशेच प्रकारचे ज्या जमिनीस माफी नसेल त्या जमिनीवर बसविलेले धान्या इतका नसेल तर

रकम ३ रि.—१२ बारा वर्षे पर्यंत सदहू प्रमाणे घेतलेला धारा तशेच प्रकारचे ज्या जमिनीस माफी नसेल त्या जमिनीवर बसविलेले धान्या इतका नसेल तर सदहू प्रमाणे

जितका धारा ठरवून वसूल केला असेल तितके धान्या पूर्ता मात्र १२ वर्षे पर्यंत घेतलेले धान्यावरून हक्कास हरकत होईल.

कलम २५ वें.

हल्लींचे किंवा मागील सरकारानी किंवा योग्य अधिकार असणारे त्याचे अंमलदारां पैकीं कोणीएकाने जे दत्तक कबूल केले नसतील ते जमीन सीधे वारसाकडे चालेल असे सनदे वरून माफी विषयीचा दावा केला असेल त्या प्रसंगां कबूल केले जाणार नाहीत.

कलम २६ वें.

ज्या दाव्याची चौकशी करणे असेल त्या सर्व दाव्यास २० वे कलमाचे प्रारंभा पासून २५ वे कलमाचे शेवट पर्यंतचे ठराव लागू आहेत असें समजावें. आणि या आकटाचे १० वे कलमा अन्वये चौकशी मागितली असेल त्याच दाव्यास मात्र लागू आहेत असें समजून नये.

कलम २७ वें.

हा आक्ट ठरण्याचे तारिखेस सन १८२७ चे १७ वे कायद्याचे १० वे बाबेंतील ठरावा अन्वये कोणतेही कोर्टांत अवल फियादींचें किंवा अपिलाचें काम चालत असेल तें तहकूब ठेवावें आणि साऱ्याचे माफी विषयीचा दावा करीत असतील त्यांस या आकटाचे २ रे व ६ कलमांत सांगितल्या प्रमाणे तुमची मर्जी असल्यास ठराव करून देतो असें सांगावें. परंतु सदर प्रकाऱ्याचा ठराव इतर रितीने लागू होईल असा त्याचा दावा असला पाहिजे. दावा करणारा या आकटा प्रमाणे ठराव करून घेण्यास कबूल होईल तर त्याचे फियादींचा किंवा अपिलाचा तोडजोडीने निकाल झाला असें समजावें. दावा करणारा चौकशी मागेल किंवा सदर प्रकाऱ्याचा ठराव इतर रितीने लागू न होई असा त्याचा दावा असेल तर त्या दाव्याचा या आकटातील ठरावा प्रमाणे निकाल होण्यासाठी तो दावा कलेक्टराकडे पाठवावा.

कलम २८ वें.

विन धान्याने किंवा कमी धान्याने जमीन चालण्याचे दाव्याचा ठराव या आकटा अन्वये गवरनर इन कौन्सिलाने किंवा योग्य अधिकार असणारे सरकारी अंमलदाराने केला असेल तेव्हा जमिनीचे उपभोग घेणारा जवळून सदर आकटाचे २ रे व ६ वे कलमांत सांगितलेली वार्षिक जुडी घेण्याचा सदर ठरावा वरून सरकारचा हक्क आहे त्या बाबत सदर ठरावा विषयी तक्रार काढण्याचा अधिकार कोणतेही दिवाणी कोर्टास किंवा न्यायाचे कोर्टास नाही. सदर प्रकारचे ठराव करण्याचे कामावर जे सरकारी अंमलदार असतील त्याणी चालविलेले कामावर किंवा त्याचे हुकुमावर किंवा कृत्यावर अपील करणे; तें गवरनर इन कौन्सिलास करावें; अथवा सदर प्रकारचे अपील घेण्यासाठी गवरनर इन कौन्सिलाने ज्या अंमलदारास किंवा अंमलदारांस नेमलें असेल त्याकडे करावें आणि तसे अपिलाची चौकशी इतर कोणतेही अधिकाऱ्याने करूं नये.

कलम २९ वें.

योग्य अधिकार मिळालेले सरकारी अंमलदारांनी किंवा चाकरानी या आकटातील ठरावा अन्वये कोणतेही कृत्य खरे इमानाने केलें असेल किंवा करण्याचा हुकूम केला असेल त्या बदल त्यावर दिवाणी कोर्टांत किंवा न्यायाचे कोर्टांत फियाद चालणार नाही.

कलम ३० वें.

या आकटा अन्वये जुडी घेणे ती जमिनीचा धारा वसूल करण्याची जी रीत आहे त्या रीतीने वसूल करावी. आणि सदर जुडी घेण्याचा सरकारचा हक्क आहे तो जमिनीवर किंवा जमिनीचे उपभोग घेणारावर गाहाणा वरून किंवा फेसल्या वरून किंवा हुकुमनाम्यावरून

सदर प्रमाणे जितका धारा ठरवून वसूल केला असेल तितके धान्या पूर्ता मात्र १२ वर्षे पर्यंत घेतलेले धान्यावरून हक्कास हरकत होईल.

दत्तक केव्हा कबूल केले जाणार नाहीत.

हें कलम सर्वास लागू होईल.

हा आक्ट ठरण्याचे तारिखेस काम चालू असेल तें.

वार्षिक जुडी घेण्या विषयीचे सरकाचे हक्काबाबत ठराव होईल त्यावर कोणतेही दिवाणी कोर्टांत फियाद चालणार नाही.

सदर प्रकारचा ठराव करण्याचे कामावर जे अंमलदार असतील त्याणी चालविलेले कामावर अपील गवरनर इन कौन्सिलाकडे करावें किंवा जे अंमलदार नेमण्यांत येतील त्यांकडे करावें.

या आकटाअन्वये खरे इमानाने केलेले कोणतेही कृत्याबद्दल सरकारी अंमलदारांवर किंवा चाकरांवर फियाद चालणार नाही.

जुडी कशी वसूल करावी.

किंवा हुकूमनामा बऱ्याविण्याचे हुकुमावरून किंवा जमीनवरून किंवा दुसऱ्या कोणत्याही आधारेने कोणत्याही प्रकारचे कर्ज किंवा मागणे किंवा दावा असेल त्या दाव्याचे अगोदर अंमलांत येईल.

कलम ३१ वे.

जमिनी मोजण्यासाठी व धारा बसविण्यासाठी त्यांवर जाण्याचा अधिकार.

या आवटांतील ठराव अंमलांत आणण्यासाठी कोणतेही जमिनीची मोजणी करणे किंवा धारा ठरविणे अवश्य असेल तेव्हा धारा ठरविण्यासाठी कोणतेही वेळी व वेळेवेळी त्या जमिनीवर जाण्याचा अधिकार ज्या सरकारी अंमलदारास योग्य रीतीने अखत्यार मिळाला असेल त्यास आहे.

कलम ३२ वे.

अर्थ.

वचन.

लिंग.

(अ.) विषयावरून किंवा अन्वयावरून बाध येत नसेल तर या आवटांतील एक वचनी शब्दांत अनेक वचनांच्या व अनेक वचनी शब्दांत एक वचनाच्या समावेश होतो. आणि पुढिली शब्दांत स्त्रियांच्या समावेश होतो असे समजावे.

“जमिनी.”

(ब.) या आवटाचे संबंधाने जमिनी या शब्दांत गांव व गांवाचे भाग व गांवावरील अंमल व जमिनीसंबंधी हरएक मिळकत यांच्या समावेश होतो.

“राजकीय सत्ताप्रकार.”

(क.) राजकीय संबंधाने चालणारी जमीन ह्मणजे जी जमीन राजकीय हेतुस्तव दिली असेल किंवा राजकीय संबंधाने चालत असेल ती जमीन समजावी. जर राजकीय हेतु किंवा राजकीय संबंध असल्याविषयी संशय उत्पन्न होईल तर त्याचा निर्णय करण्यास सरकार मुखत्यार आहे.

“चाकरीबद्दल चालणाऱ्या जमिनी.”

(ड.) “चाकरीबद्दल चालणाऱ्या जमिनी या वाक्यांत ज्या जमिनी मुद्दाम चाकरी करितां दिल्या आहेत किंवा ज्या चाकरीकरितां म्हणून चालविल्या आहेत किंवा उपभोगास आहेत मग ती चाकरी करीत असोत किंवा नसोत तशाच ज्या जमिनी कांहीं अंशी मागील चाकरी निमित्त व कांहीं व कांहीं अंशी पुढे चाकरी करण्याकरितां दिल्या आहेत किंवा चालविल्या आहेत किंवा उपभोगास आहेत त्या सर्वांच्या समावेश होतो परंतु केवळ मागील चाकरी बदल दिलेल्या जमिनींच्या यांत समावेश होत नाही. या आवटाच्या कानू लागू करते वेळी कोणतीही जमीन चाकरी बदल चालत आहे किंवा नाही याविषयी कांहीं संशय आल्यास त्याचा निर्णय करण्यास सरकार मुखत्यार आहे.

“पद्धती प्रमाणे काम चालू न झालेला ठराव.”

(इ.) “पद्धती प्रमाणे काम चालू न झालेला ठराव” असे जेथे जेथे लिहिले आहे तेथे मुंबई सरकारचे कायद्या अन्वये जी चौकशी होऊन अखेर ठराव झाला असेल तो समजावा किंवा इंग्रज सरकार किंवा इंग्रज सरकाराने योग्य अधिकार दिला असेल असा कोणताही अंमलदार याणे चौकशी करून अखेर निकाल केला असेल तो समजावा.

“उपभोग घेणारा.”

(फ.) या आवटाचे संबंधाने “उपभोग घेणारा ह्मणजे विन धान्याने किंवा कमी धान्याने चालणारी जमीन ज्या मनुष्याचे ताब्यांत खुद किंवा कुळें किंवा पोटकुळें किंवा मुखत्यार यांचे द्वारेने असेल तो मनुष्य समजावा; गाहाणदारांच्या कब्ज्यांत जमीन असेल तर त्यांसाठी उपभोग घेणारे असे समजावे. देवळाचे ज्या कभिटीचे किंवा बहिवाटदाराचे किंवा टूस्टीचे कब्ज्यांत सदहू प्रकारची जमीन असेल तो त्या जमिनीचा उपभोग घेणारा असे समजावे.

“जमीन दुसऱ्यास देणे.”

(ज.) या आवटाचे संबंधाने “जमीन दुसऱ्यास देणे” ह्मणजे नेमणूक करून किंवा बक्षीस किंवा फरोक्त किंवा खतावरून किंवा इतर प्रकारचे दस्तऐवजा वरून किंवा दुसऱ्या हरएक प्रकाराने जमिनीची मालकी निरंतर दुसऱ्यास देणे आणि जमीन गाहाण लावून दिली असून ती गाहाणदाराचे कब्ज्यांत दिली असेल किंवा दाव्याची असेल तर तीही या आवटाचे संबंधाने दुसऱ्यास दिली असे समजावे.

परिशिष्ट क.

(कलम २० वें रकम २ री पाहा.)

मागील सरकारचे कारकीर्दीत विन धान्याने किंवा कमी धान्याने जमिनी देण्याचा अधिकार त्या अंमलदारांस होता त्यांची यादी.

दिल्लीचे पादशाहाचे ताब्यांत.

मांताचे सुभेदार.

पेशव्यांचे राज्यांत.

खुद पेशवे.

मुतालिकी शिक्षा स्वाधीन असणारे सर्व अंमलदार.

सर सुभेदार आपआपले सुभ्यांत.

सनदा सन १८०३ चे पूर्वीच्या असतील तर खुद पेशव्यांचे हुकुमा वरून अंमल चालविणारे ठिकठिकाणचे वरिष्ठ अंमलदार.

त्या समर्थी मही नदीचे उत्तरे कडील पेशव्यांच्या मुलक गायकवाडाकडे इजाज्याने होता. त्या समर्थी त्या मुलकाच्या गायकवाड सरसुभेदार होता असें समजावें.

गायकवाडाचे राज्यांत.

खुद गायकवाड.

मुतालिकी शिक्षा स्वाधीन असणारे सर्व अंमलदार.

शिंद्याचे राज्यांत.

खुद शिंदे.

मुतालिकी शिक्षा स्वाधीन असणारे त्याचे अंमलदार.

होळकराचे राज्यांत.

खुद होळकर.

मुतालिकी शिक्षा स्वाधीन असणारे त्याचे अंमलदार.

निजामाचे राज्यांत.

खुद निजाम.

सुतेंचा नवाब आपले ताब्यांतील मुलकांत.

भडोचचा नवाब आपले ताब्यांतील मुलकांत.

हेतूंच्या व कारणांच्या तपशील.

या बाबद आक्टाच्या मुसदा काहीं दिवस झाले सर्व लोकांस जाहीर झाला आहे.

मुंबई इलाक्यांत कित्येक जमिनी खेरीज करून दुमाल्याच्या जमिनी छापून जो सत्ताप्रकार आहे त्या बाबद हक्कांत व्यंग असल्याचे सबवे वरून संक्षिप्त रितीने ठराव करण्याच्या व सरकारचे दाव्याची तोडजोड करण्याच्या त्या आक्टा वरून विचार होता.

दुमाल्याचे प्रकार वरून ज्या जिल्ह्यांस निरनिराळे व वेगळे कायदे लागू केले आहेत त्या जिल्ह्यांतील दुमाल्याच्या जमिनींस एकच आवट लागू करावा हें सोईवार नाही असे त्यां मसुद्या बाबत लक्ष्यपूर्वक वादविवाद व वारीक रीतीने चौकशी केल्या वरून नजरेस आले आहे.

इंडियाचे लेजिस्लेटिव कौन्सिलाचा सन १८५२ चा ११ वा आक्ट मुंबई इलाक्याचे ज्या भागास लागू आहे त्या भागांत जमिनीचा धारा सरकारास देण्याची आज्ञा माफी आहे असा जे लोक दावा करितात आणि ज्यांचे दाव्यावद्दलची चौकशी होउन निकाल झाला नाही त्यांचे दाव्यांचा सुलभ रीतीने उलगडा करण्या विषयी आणि विन धान्याने किंवा कमी धान्याने ज्या जमिनी चालतात त्या वारसांकडे कशा चालवाव्या व वारसां खेरीज दुसऱ्या कोणाच्या नावे कोणत्याही प्रकारे करून दिल्या असतां कशा चालवाव्या या विषयी आक्टाचा मसुदा जो प्रसिद्ध केला आहे तो पूर्वी आक्टाचा मसुदा केला होता त्यांतील मतलबांत फेरफार करून सजविला आहे.

ज्या जिल्ह्यास सन १८२७ चे १७ वे कायद्याची ९ वी व १० वी बाब व सन १८३३ चा ६ वा कायदा लागू केला त्या जिल्ह्यांस जसा कायदा असावा तसे ठराव या हद्दींचे आक्टाचे करून गुजराथचे व कोकणाचे दुमालदारांस साऱ्याचे माफीचे दाव्यांचा संक्षिप्त रीतीने ठराव करून घेण्याची व ती माफी पुढे सरकार कोणते शर्तींनी कबूल करील त्या शर्ती ठरवून घेण्याची सवड सांपडावी असे हेतूने हा आक्ट तयार केला आहे, आणि विन धान्याने किंवा कमी धान्याने जमिनी चालविण्याचे हक्कांचा निकाल आज पर्यंत ज्या कायद्या वरून होत आला आहे किंवा दाव्याची व्याख्या ज्या कायद्यांत केली आहे ते कायदे, आक्ट ठरवावयाचा आहे त्याचे हेतु सिद्धीस नेण्या योग्य नाहीत झणून ते कायदे या आवटा वरून रद्द केले आहेत आणि ज्या उपभोग घेणारानी आपले हक्काची चौकशी मागितली असेल त्यांचे दाव्यांचा इनसाफ करण्यासाठी आणि ज्या इतर उपभोग घेणारांचे हक्कांचा संक्षिप्त रीतीने उलगडा करतां येत नसेल त्यांचे हक्क सरकार कोणत्या शर्तींनी कबूल करीत जाईल त्या शर्तींची अधिक चांगली व्याख्या करण्या विषयी इतर ठराव केले आहेत.

या आक्टाचे व त्याचे हेतूंचे व कारणांचे मराठी व गुजराथी भाषांतर करावे.

बमुजिबे हुकूम वंदेगान आलीनबाव मुस्तताव हजरत

आनरबल गवरनर साहेब बाहादूर दर इजलास कौन्सिल.

एल. एच. वेली साहेब,

डेपुटी सेक्रेटरी निसबत सरकार यांची सही.

तारीख २३ वी माहे सप्टेंबर सन १८६२.

(True Translation)

VENAYEK WASSOODEW,

Oriental Translator to Government.

મુંબઈનાં લેજિસલેટિવ ખાતામાં આલેલાં કામનું

મેસિડિંગ.

અંદેશાન અમીનવાળા મુરોતાળ હજારત આનરબલ ગવર્નર સાહેબ આદાદર નંબરે મુંબઈની કાયદા તથા કાનુનો કરનારી કૌન્સિલના નિયમ પ્રમાણે હેઠળ લખેલા આદેશો મસુદો તેનાં કારણની તથા સમયોની વિગત સાથે પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

ઈંડિયાની કૌન્સિલનો સન ૧૮૫૨ નો ૧૧ મો આદેશ મુંબઈ હાકાકાના ને ભાગોને લાગુ નથી તે ભાગોમાં જમીનનો ધારો આપવાની હમને માફી છે એ રીતે ને લોકા દાવા કરેછે તેઓના દાવાનો સંક્ષેપ રીતે ઇરાવ કરવા બાબત અને સદરહુ પ્રકારની માફીના દાવા આગળ સરકાર ફેવી સરતથી કમ્પ્લ કરશે તે બાબત નિયમ ઇરાવવા બાબતના આદેશો મસુદો.

ને જિલ્લાને સન ૧૮૫૨ નો ૧૧ મો આદેશ લાગુ નથી તે જિલ્લાની ફેટલીએક જમીન રહિત કરીને માફીની બીજી જમીન માફીમાં અથવા આદેશો ધારે પળવાના દાવાનો સંક્ષેપ રીતે ઇરાવ કરવા બાબત નિયમ ઇરાવવા બાબત છે, અને સદરહુ પ્રકારની માફીના દાવા સરકાર આગળ ફેવી સરતથી કમ્પ્લ કરશે એ બાબત સરકારના અને સદરહુ પ્રકારની જમીનનો ભોગવો કરનારના હક બાબત કંઈ સંરાય નહીં પડે એવી રીતે નિયમ ઇરાવવા બાબત છે, અને ઉપર ને જમીન રહિત કરી છે તે બાબત પણ ઇરાવ કરવા બાબત છે વારંતે હેઠળ લખ્યા પ્રમાણે ઇરાવ્યું છે:—

કલમ ૧ લી.

મુંબઈના કાયદા પુરતકમાહેના હેઠળ લખેલા કાયદારહ કર્યાછે:—

સન ૧૮૨૭ ના ૧૭ મા કાયદાનો ૬ મો અને ૧૦ મો બાબ, અને સન ૧૮૩૩ નો ૬ થો કાયદો.

કલમ ૨ જી.

૨કમ ૧લી. — આ કલમની ૨ જી ૨કમમાં રહિત ફેરેલી જમીન સિવાય સદરહુ જિલ્લામાં માફીમાં અથવા આદેશો ધારે ને જમીન પળેછે તે જમીનનો ભોગવો કરનારા લોકો ને માફી બાબતનો પોતાનો દાવા સાબિત કરવાને બદલે આ આદેશમાં હેઠળ ને સરતો તથા કરારો લખ્યા છે તે પ્રમાણે આલવાને કમ્પ્લ થશે તો તે જમીન તેઓની તરફ તથા તેઓના વરસોની તરફ તથા તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપશે તેઓની તરફ તે સરતો પ્રમાણે તથા કરારો પ્રમાણે હમેશાં પાળવાનો આખરનો ઇરાવ કરીને બાહેધરી આપવાને ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ મુખ્યત્વાર છે.

૨કમ ૨ જી. — સદરહુ ઇરાવ પ્રમાણે દાવાનો નિકાલ કરીને બાહેધરી આપવાનો અધિકાર ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલને આપ્યો છે તે ને જમીનને લાગુ નથી તે જમીનના પ્રકારની વિગત.

૧ લા. — તહનામાં પ્રમાણે ને જમીન ચાલેછે તે જમીન.

૨ જો. — સરંજમ અથવા તેવાજ રાજકીય સત્તાપ્રકારથી ચાલેછે તે જમીન.

ફેરેશ.

મુંબઈનાં કાયદા પુરતકમાં-
હેના કાયદાઓના ભાગ ૨૬
કરવા બાબત.

આ કલમની ૨ જી ૨કમમાં
લખેલી જમીન સિવાય બીજી
જમીનનો ભોગવો કરનારા-
ઓ આ આદેશમાં આગળ
લખેલી સરત પ્રમાણે તથા
કરાર પ્રમાણે આલવાને કમ્પ્લ
થશે તો તે જમીન સદરહુ સરત
પ્રમાણે તેઓની તરફ હમેશાં
પાળવાનો ઇરાવ કરીને બાહેધરી
આપવાને ગવર્નર ઇન્ કૌન્સિલ
મુખ્યત્વાર છે.

અપવાદ.

૩ જો.— ચાકરીઆત જમીન.

૪ થો.— જે જમીન ખાખત પદ્ધતી પ્રમાણે ચાકરી થઈને વંશપરંપરા પળે નહીં એવા ઇરાવ થઈ ચુકે હોય તે જમીન.

૨ ૭૨૪૩માં કહેલી જમીન આગળ કેવા પરા પ્રકારે ચાલશે.

૨૪૩ ૩ ૭.—૧. જે જમીન તહનામાં પ્રમાણે ચાલે છે તે જમીન તહનામાંની સરત પ્રમાણે ચાલશે.

૨. સરંજમ અથવા તેવાજ ખીજ રાજકીય સત્તાપ્રકારથી જમીન ચાલતી હોય તે રાજકીય સમયો ઉપર નજર રાખીને સરકાર જે રીત તથા સરતો વખતે વખતે ઇરાવો તે પ્રમાણે ચાલશે અથવા ખાલસા થશે.

૩. ચાકરીઆત જમીન સરકાર વખતે વખતે નિયમ ઇરાવો તે નિયમ પ્રમાણે ચલાવવામાં આવશે અથવા ખાલસા કરવામાં આવશે.

૪. જે જમીન, પદ્ધતી પ્રમાણે ચાકરી થઈને વંશપરંપરા ચાલશે નહીં એવા ઇરાવ થઈ ચુકે હોય તે જમીન તે ઇરાવ પ્રમાણે ચાલશે.

સરકારને અને તહનામાં વગેરે પ્રમાણે જેઓની તરફ જમીન ચાલે છે તેઓને, જમીન ચાલે છે તેઓને વાંધો પડે તેખાખતની દિવાની કોર્ટમાં ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

૨૪૪ ૪ થી.—સરકારને અને તહનામાં પ્રમાણે જેઓની તરફ જમીન ચાલે છે તેઓને, અથવા સરંજમમાં અથવા તેવાજ રાજકીય સત્તાપ્રકારથી જેઓની તરફ જમીન ચાલે છે તેઓને, અથવા ચાકરીઆત જમીન જેઓની તરફ ચાલે છે તેઓને, કંઈ વાંધો પડે તે ખાખતની દિવાણી ઇનસાફની કોર્ટ કોર્ટમાં ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

કલમ ૩ ૭.

કંઈ જમીનને આ આક્ર લાગૂ નથી.

તાલુકદારી અથવા ભાગદારી અથવા નરવાનાં અથવા ખોતી અથવા તેવાજ ખીજ સત્તાપ્રકાર ઉપરથી જે ગામ ચાલતાં હોય તે ગામના હાલના અથવા માજીના વહિવટદારોએ અથવા તેમાંથી કોઈએ તે ગામોની જે જમીન માજીમાં અથવા ઓછે ધારે આપી હોય તે જમીનને આ આક્ર લાગૂ નથી. અને તે ગામોના વહિવટ ગમે ત્યારે સરકાર પોતાના હાથમાં લેશે ત્યારે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આપેલી સઘળી જમીન સરકારમાં આવશે અને તે જમીનનો ધારો લેવા ખાખત તે ગામના વહિવટદારોએ અથવા તેમાંથી કોઈએ કંઈ ઇરાવ કરી આપે હશે તે તે જમીનને લાગૂ થશે નહીં. પણ જમીન સરકારમાં આવશે તે સમયથી લોકોના હકને ખીજ કોઈ રીતે હરકત થશે નહીં.

કલમ ૪ થી.

જે જમીનનું સરકારમાં પર્ચાસ થઈ મેજિસ્ટ્રલ આપનું પડતું હોય તે મેજિસ્ટ્રલ ખાખત તે જમીન ઉપર વાર્ષિક ધારો બેસાડવાનો અધિકાર છે.

૨૪૫ ૧ લી.—જે જમીન અમથી કેહેવાની માફીની અથવા ઓછા ધારાની હોય તે જમીનનો ભોગવશે કરનારની અથવા વહિવટદારની અથવા ખેડુતની પાસેથી કંઈ વિશેષ અથવા સિનાથ વેરો અથવા ખાખ અથવા કર લેવાનો શરૂઆત હોય તેથી તે જમીન ખાખત સરકારમાં પર્ચાસ થઈ મેજિસ્ટ્રલ આપનું હોય તો તે વેરને અથવા ખાખને અથવા કરને બદલે તે જમીનના વાર્ષિક ધારા પ્રમાણે કલાણી રકમ લેવી વાજબી છે એવું પોતાની નજરમાં આવે તે રકમ રેવેન્યુ કમિશનરનાં તથા ગવર્નર ઇન્ડેપેન્ડેન્સિલના હુકમ પ્રમાણે ઇરાવવાને કલેક્ટર અથવા સર્વેનાં સુપરઈન્ટેન્ડેન્ટ અથવા સેકલર્મેન્ટ આફિસર મુખ્યત્વે છે. પણ એવું ઇરાવું છે કે માફીની જમીન નહીં હોત તો માસુલ પ્રમાણે જે ધારો આપવો પડે તે ધારા કરતાં ઉપર કહેલી રકમ કંઈ વધતી ઇરાવવી નહીં.

તે ધારો ભોગવશે કરનારની તથા ખેડુત વગેરેની પાસેથી

૨૪૬ ૨ ૭.—ધણી શિવાય ખીજું માંહસ જમીનનો ભોગવશે કરતો હોય અથવા જમીન ખેડો હોય તે ઉપર કહેલા વેરો અથવા ખાખ અથવા કર આજલગી આપતો આવ્યો

હોય તે ઉપલી રકમ પ્રમાણે ધણી પાસેથી લેવાનું હોય ત્યારે બંધાંસુધી સદરહુ પ્રકારનો ભોગવટો વસૂલ કરવાનો ધણી મુખ્ય- કરનાર અથવા બેટા અથવા બીજા માંણસ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ભોગવટો અથવા બેટાંણુ ત્યાર છે.

કરતો હોય ત્યાંહાંસુધી અથવા તેની તરફ બીજા સત્તાપ્રકારે જમીન ચાલતી હોય ત્યાંહાંસુધી તેની પાસેથી તે વેરાને અથવા બાળને અથવા કરને બદલે સદરહુ પ્રમાણે જે રકમ ઠરી હોય તે રકમ લેવાને તે ધણી મુખ્યત્યાર છે.

કલમ ૫ મી.

જમીન ખેડાય અથવા જમીનને પાટનું પાણી પાય (એટલે કુનેતર કરે) જમીનમાં ફલાણું ફલાણું તૂલ કરે ત્યારે અથવા બીજા ગમે તે સગબથી જમીનનો ધારો લે તે પ્રમાણે જે જમીન માંસુલથી અથવા કંઈ સગબથી માણીની અથવા ઓછા ધારાની હોય તે જમીન ઉપર કોઈ કોઈ વખતે અથવા કંઈ વિરોધ સગબથી ધારો અથવા વેરો અથવા ગમે તે નામનો કર લાગૂ કરીને લે ત્યારે ફલેટરને અથવા (રેવેન્યૂ) સર્વેના મુપરબંનેટરેટને અથવા સેટલમેંટ અફિસરને રેવેન્યૂ કમિશનરના તથા ગવર્નરને ધને કોન્સિલના હુકમ પ્રમાણે કેટલેએક પ્રસંગે સદરહુ દેણાંને બદલે (એટલે વેરાનો અથવા ધારાને અથવા કરને બદલે) વરસોવરસ ધારો લેવાનું ઠરાવવાનો અધિકાર છે; પણ એવું ઠરાવું છે કે માણીમાં જમીન નહીં પણ તે તો માંસુલ પ્રમાણે જે ધારો આપવો પડે તે ધારા કરતો સદરહુ પ્રમાણે ઠરાવેલો ધારો વંતો ઠરાવવો નહીં.

કલમ ૬ ઠી.

જે જમીન માણીમાં અથવા ઓછે ધારે ચાલવાની હોય તે જમીનનો ભોગવટો કરનારની તરફ તથા તેઓના વારસોની તરફ અને તેઓ પોતાનો હક જેઓને આપે તેઓની તરફ હમેશાં ચલાવવા બાબત ગવરનર ઇન્ડિસિસલર ૨૭ કલમની ૧લી રકમ પ્રમાણે આપરને ઠરાવ કરીને બહેંધરી આપે ત્યારથી તે જમીન સદરહુ ભોગવટો કરનારની તથા તેના વારસોની અને તેઓ પોતાનો હક જેઓને આપે તેઓની ખાનગી મિલકત સરખી ગણાયો. પણ આ આઠ-ની ૭મી કલમના ઠરાવ તે જમીનને લાગૂ થયો અને દત્તકની તથા કુટુંબીઓ વગેરે સરવેની તરફ ચાલવાને હરકત થયો નહીં તથા બીજા પારકા માંણસને નામે કરી આપવાનો અટકાવ થયો નહીં. અને તે જમીનનો જેટલા રૂપિયા ધારો હોય તેના દર રૂપિયે બે આના લેખે વરસો વરસ અવેજ લખે તે જમીન હમેશાં પાળવામાં આવે અને ધારાનો આંકડો હેઠળ લખેલી કાનુન પ્રમાણે ઠરાવવામાં આવે.

કોઈ કોઈ વખતે ધારો આપવો પડતો હોય તેને બદલે હમેશાં આપવાનો વાર્ષિક ધારો ઠરાવવાનો અધિકાર છે.

સદરહુ જમીન સદરહુ ભોગવટો કરનારની ખાનગી મિલકત સરખી ગણાયો અને તે તેઓની તરફ હમેશાં આપેલો. પણ તેને જે કંઈ જમીનના ઠરાવ લાગૂ થયો અને તે જમીન બાબત સરકારમાં મુકરર કરેલો અવેજ વરસોવરસ આપવો પડ-રો તે અવેજ ધારાના દર રૂપિયે બે આના લેખે આપવો પડે.

કાનુન ૧લી.—૨૭ કાનુનમાં લખેલી જમીન સિવાય બાકીની બીજી જે જમીનનો ધારો હમણાં જમીનમાં કામ ચાલે છે તેના હુકમ પ્રમાણે ઈચ્છે છે તે જમીનનો તેજ ધારો કાયમ સમજવો. અને જે જમીન ઉપર સદરહુ જમીનના હુકમ પ્રમાણે ધારો બેઠો નહીં હોય તે જમીનનો જે ધારો ફલેટર અથવા સેટલમેંટ અફિસર અને તે જમીનનો ધણી અથવા ભોગવટો કરનાર એકમત થઈને ઠરાવે તે કાયમ સમજવો. પણ તેઓ એકમત નહીં થયો તો હમણાં જમીનમાં કામ ચાલે છે તેના હુકમ પ્રમાણે તે જમીન ઉપર ધારો બેસે ત્યાંહાંસુધી હમણાં જે ધારો બેસાડેલો હોય તેજ ધારો હાલ તરત સમજવો અને આગળ તે જમીનના હુકમ પ્રમાણે જે ધારો બેસે તે કાયમ સમજવો. અને તે જમીનના આંકડામાં જે અંમલદારો આકરીએ રહેલા હોય તે અંમલદારોને સરકારે યોગ્ય રીતે અપત્યાર આપે હશે તેઓને જે જમીનની માપણી થઈ નહીં હોય તે જમીનનો ધારો ઠરાવવાસર તે જમીન ઉપર જવાનો અધિકાર છે.

સદરહુ ધારાનો આંકડો ઠરાવવા બાબતની કાનુન.

કાનુન ૨ ૭.—કોઈ જમીન એવી કંઈ વિરોધ જાતની હોય કે જમીનના હુકમ પ્રમાણે તેનો ધારો ઠરાવતો નહીં હોય તો તે જમીન બાબત થાય તેટલા વાજબી વિચાર કરીને તથા આસપાસનાં ગામોમાં તેવીજ સરકારી જમીનનું સરકાર દેણું કેટલું છે તેનો સુમાર કાઢાડીને સરકારના મુલકી અંમલદારોએ યોગ્ય દેખાય તે પ્રમાણે ધારો બેસાડે. ગામનાં મહેસુલના

હિસાનો ઝોટલ અંમલ વગેરેનો આ આકરના સંગ્રહથી અંકડો ઠરાવે તે આ કાનુનો પ્રસિદ્ધ થયાં પહેલાંનાં દસ વરસમાં સદરહુ હિસાનો ભોગવે કરનારને ને પેદાસ થઈ હોય તેના હિસાબનો દાખલો જો તે પેદાસની સરાસરી નેટલા અંકડો ઠરાવે:

કાનુન ૩ જી — ને જમીન ખાખત જુડી અથવા સલામી અથવા ખીજી હર કંઈ પ્રકારનું દેણું વરસો વરસ સરકારમાં આવતું હોય અથવા ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે આપવું હોય તે જમીન ઉપર ભરધારાને અજમારા ન લેતાં તે જમીન ઉપર જુડી અથવા સલામી અથવા ખીજા પ્રકારનું વાર્ષિક દેણું હોય તે ભરધારામાં મળેરે આપતાં ને બાકી રહે તેનો અજમારા લઈને વળી સદરહુ જુડી અથવા સલામી અથવા વાર્ષિક દેણું લેવામાં આવશે.

રકમ ૪ થી. — હમણાં જરીકનું કામ ચાલે છે તે જરીકના હુકમ પ્રમાણે ને જમીનનો ધારો ઠરાવો નહીં હોય તે જમીન આ કલમની (એટલે ૧ ફી કલમની) ૧ લી કાનુન પ્રમાણે મુકી દબને બાકીની જમીને ઉપર આ કલમ પ્રમાણે (એટલે ૧ ફી કલમ પ્રમાણે) ને સલામી ખેસરો તે હમેશાં કાયમ રહેશે. તાલુકાની નવી માપણી થશે તે વખતે તે સલામીના આંકડામાં કમી બરતી થશે નહીં.

કાનુન ૫ મી. — ને આસામીના ભોગવટામાં માણીની જમીન હોય તે અસલ નેટલી જમીન આપી હોય તે કરતાં વધી હશે તોપણ તે સઘળી જમીન આ કલમ પ્રમાણે એટલે ૧ ફી કલમ પ્રમાણે તથા એમાંની કાનુન પ્રમાણે તથા ૭ મી કલમ પ્રમાણે તે આસામીની તરફ પાળવામાં આવશે.

કલમ ૭ મી.

સદરહુ ઠરાવ વરસો વરસ સલામી લેવાનો સરકારનો હક ૧ ફી કલમમાં કલ્પા છે તે ખાખત ખરા ધણીઓને તથા તેઓના વારસોને તથા તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપશે તેઓને લાગુ થશે.

ભોગવટા કરનારની ઉપર અથવા તેઓના વારસો ઉપર અથવા તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપે તેઓની પર ખરા ધણીઓનો તથા તેઓના વારસોનો અને તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપે તેઓનો હક હોય તથા ઉપાય ચાલતો હોય તે કાયમ રાખવા ખાખત.

આ આકરની ૧ ફી કલમ પ્રમાણે તથા તેની કાનુન પ્રમાણે ગવરનર ઈન કૌન્સિલ માણીની તથા ઓછા ધારાની જમીનનો ભોગવટા કરનારની સથે ને ઠરાવ કરશે તે ઠરાવ, સરકારમાં સલામી આપવા ખાખત સદરહુ ભોગવટા કરનારાએ ને અથવા તેઓના વારસોને અથવા તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપે તેઓને લાગુ છે તેજ પ્રમાણે જમીનનો ખરા ધણી ખીજો કોઈ હોય તો તેને તથા તેના વારસને અથવા તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપે તેઓને પણ લાગુ થશે; પણ એવું ઠરાવું છે કે આ આકર ઠરાવો નહીં હોત તો સદરહુ ખરા ધણીનો અથવા તેના વારસનો અથવા તેઓ પોતાનો હક નેઓને આપે તેઓનો પોતાની જમીન અથવા તેનો કંઈ ભાગ સદરહુ ભોગવટા કરનારની પાસેથી અથવા તેના વારસની પાસેથી અથવા તેઓએ પોતાનો હક નેઓને આપ્યો હોય તેઓની પાસેથી પાછો લેવા બાબદ કાયદા પ્રમાણે અથવા વાજબી ન્યાય પ્રમાણે ને હક અથવા ઉપાય ચાલતે તે આ આકર ઉપરથી અથવા આ આકરના કોઈ ઠરાવ ઉપરથી ચાલશે નહીં એવું સમજવું નહીં. અને ખરા ધણીને અથવા તેના વારસને અથવા તેઓએ પોતાનો હક નેઓને આપ્યો હોય તેઓને સદરહુ જમીન અથવા તેનો કંઈ ભાગ ભોગવટા કરનારની પાસેથી અથવા તેના વારસની પાસેથી અથવા તેઓએ પોતાનો હક નેઓને આપ્યો હોય તેઓની પાસેથી મળશે તો ગવરનર ઈન કૌન્સિલ સદરહુ જમીન ભોગવટા કરનારના તાબામાં હતી ત્યારે આ આકરની ૨જી અને ૧ ફી કલમ પ્રમાણે તથા ૧ ફી કલમની કાનુનો પ્રમાણે ને ઠરાવ અથવા કરાર કલ્પા હશે અથવા ખાલે ધરી આવી હશે તે તે ખરા ધણીને અથવા તેના વારસને અથવા તેઓએ પોતાનો હક નેઓને આપ્યો હશે તેઓને લાગુ થશે.

કલમ ૮ મી.

પદ્ધતી પ્રમણે અગાઉ એકશી થઈને ઠરાવ થયો છે એવું સાબિત

આ આકરમાં અગાઉ ને કાનુનો ઠરાવમાં આવશે તે કાનુનો પ્રમાણે ધનામી જમીનનો ભોગવટા કરનારને પુછવામાં આવે કે ૧ ફી કલમમાં લખેલી સલામી આપવાને

તેમાં રાજી છે કે નહીં ત્યારે તેવો જ્યાં આપરો કે દ્વારા ઘવાની પદ્ધતિ પ્રમાણે તપાસ થઈને ડરાવ થયો છે, તો સદરહુ ડરાવ થયો છે એવું સાબીત થાય અને તેની જમીન ૨ જી કલમની ૨જી રકમના ૪ થી પ્રકાર પ્રમાણે નહીં હરો તો તે ધનામદારને સલામી આપવી પડશે નહીં અને તેના ઘવા બાબત આગળ ચોકસી ચાલશે નહીં. પણ એવું ડરાવું છે કે આગળ ડરાવની મર્યાદા વધારવામાં અથવા બીજા કારણસારે સદરહુ ધનામદાર આ આજની ૨જી અને તે પછીની કલમમાં લખ્યા પ્રમાણે પોતાની જમીનનો ડરાવ ડરાવવાની અરજ કરે તો તે પ્રમાણે તેને ડરાવ દેવું. પછી તે ડરાવથી જે હક મળે છે તે હક સંહિત તથા તે ડરાવની સરત પ્રમાણે તેણે જાણે અગાઉ ડરાવ થયો નથી એ રીતે પોતાની જમીનનો ભોગવટો કર્યા કરવો.

થરો તો ભોગવટો કરનારને સદરહુ સલામી આપવી પડશે નહીં અને તેના હક બાબત વધારે ચોકસી થશે નહીં.
વિરોધ ડરાવ.

કલમ ૬મી.

૨કમ ૧ લી.—માણીની અથવા ઓછા ધારાની જમીનનો ભોગવટો કરનાર આ આજની ૬ થી અને ૭મી કલમમાં કલ્પા પ્રમાણે ડરાવ કરવાને કમ્પલ છે કે નહીં તે પુછીને નક્કી કરવામાં દર એક જિલ્લાનો કલેક્ટર અથવા ને ટીસ આપવાનો અથવા આપવાનો જે બીજા સરકારી અંમલદારને યોગ્ય રીતે અપત્યાર મળ્યા હોય તે અંમલદાર સદરહુ જમીનનો ભોગવટો કરનારને લખેલી નોટીસ આપવાને અથવા આપવાને મુખત્યાર છે. તે નોટીસમાં એવું લખવું કે તમે સદરહુ ડરાવ કમ્પલ કરીને તે પ્રમાણે ચાલવાને રાજી છો કે તમારા ઘવાની કાયદા પ્રમાણે તબવીબ કરાવવા માટે છે તે લખી જણાવવું.

સદરહુ પ્રમાણે ડરાવ કરવાને તું કમ્પલ છે કે નહીં અથવા પોતાના હકની ચોકસી કરાવવી છે કે નહીં એ વાત લખી નોટીસમાં કરાવવામાં જમીનનો ભોગવટો કરનારને નોટીસ આપવાને કલેક્ટર અથવા બીજા અંમલદાર મુખત્યાર છે.

૨કમ ૨જી.—જે જિલ્લામાં જમીન હોય તે જિલ્લામાં જે ભાષા ચાલતી હોય તે ભાષામાં નોટીસ લખવી અને તબવીબ કરાવવાનું કેહેરો તો તે શી રીતે અને કેવી સરતથી થશે અને તબવીબ કરાવવાનું નહીં કેહેરો તો સરકારમાંથી કેટલી છૂટ મળશે તે બાબતનો નોટીસમાં ખુલાસો લખવો.

નોટીસની ભાષા તથા નમુનો.

૨કમ ૩ જી.—માણીની જમીનનો અથવા ઓછા ધારાની જમીનનો જે માંણસ ભોગવટો કરતો હોય અથવા કુલાણું માંણસ ભોગવટો કરે છે એવું સરકારી જમીનનાં રજિસ્ટરમાં (નંબર અરડામાં) નોંધવું હોય તે માંણસ જિલ્લાની હદમાં રહેતો હોય તો સદરહુ નોટીસ તેને આપવી.

કેણે આપવી.

૨કમ ૪ થી.—તે ભોગવટો કરનાર જિલ્લાની હદમાં રહેતો નહીં હોય તો તેની વતે જે માંણસ જમીન બાબત કામકાજ કરતો હોય તેને સદરહુ નોટીસ આપવી.

ભોગવટો કરનાર જિલ્લાની હદમાં રહેતો નહીં હોય (ત્યારે કેમ કરવું.)

૨કમ ૫ મી.—માણીની અથવા ઓછા ધારાની જમીનનો એક કર્તી વત્તાં માંણસો મળીને ભાગમાં એટલે મજમાઉખતે ભોગવટો કરતા હોય તો તેમાંથી એકજણને સદરહુ નોટીસ આપશે તો ચાલશે.

એક કર્તી વત્તાં માંણસો મજમાઉખતે ભોગવટો કરતા હોય (ત્યારે કેમ કરવું.)

૨કમ ૬ થી.—જે જિલ્લામાં જમીન હોય તે જિલ્લામાં ભોગવટો કરનારની વતી તે જમીન બાબત કામકાજ કરનાર કોઈ નહીં હોય અને ભોગવટો કરનાર મુખત્યાર હોવાકાના બીજા જિલ્લામાં રહે છે એવું માલમ પડે તો તે જિલ્લાના કલેક્ટરની પસિ સદરહુ નોટીસ ચોકલવી એટલે તે નોટીસ તે ભોગવટો કરનારને પોંડાવ્યાડશે અથવા પોંડાવ્યાડવશે.

ભોગવટો કરનાર બીજા જિલ્લામાં રહે છે એવું માલમ હોય (ત્યારે કેમ કરવું.)

૨કમ ૭ મી.—ભોગવટો કરનારની વતી જમીન બાબત કામકાજ કરનાર (જિલ્લામાં) કોઈ નહીં હોય અને ભોગવટો કરનારનું ડરેક્ટાણું નહીં લાગે તો જે માંણસો જમીનનો વહિવટ કરતા હોય તેમાંથી એકજણને તે નોટીસ આપીને તેની નકલ તે જિલ્લાના મુખ્ય નેટિવ સુલકા અંમલદારની કચેરીમાં તથા જે ગામમાં સદરહુ જમીન હોય તે ગામની આવડીમાં (એટલે ગામને ચેરે) અથવા બીજી પ્રસિદ્ધ જગાએ મારવી.

ભોગવટો કરનારની વતે કામકાજ કરનાર કોઈ નહીં હોય અને ભોગવટો કરનાર જડતો નહીં હોય (ત્યારે કેમ કરવું.)

ભોગવતો કરનાર નોટીસનો જ્ઞાપ્ય બેમહિના સુધી નહીં આપરો તો તેને તજવીજ કરાવવી નથી એવું સમજવામાં આવે.

ભોગવતો કરનાર અથવા ધણી નહીં જરૂરે તો જમીનનો ભરદર પ્રમાણે ધરો લેવામાં આવે.

નોટીસ બગાડ પોહોંચાડી નહીં તે બાબત અથવા જ્ઞાપ્ય બાબત વાંધો પડે (ત્યારે કેમ કરવું.)

ચોકસી કરાવવાનું કહ્યું હોય ત્યારે આ આદેશમાં આગળ દર્શાવેલા નિયમ પ્રમાણે તથા પ્રકાર પ્રમાણે કરવી.

માણીનો દાવો સાબિત થશે તો પણ સરકારને જરૂર હશે ત્યારે જમીનનો ભરદરો બેસશે.

જેટલી જમીન બાબત દાવો સાબિત થયો હશે તે કાંતી વતી જમીન માલમ પડે તો તે વધારાની જમીન ઉપર ભરદર પ્રમાણે ધરો બેસાડે.

માણીનો દાવો સાબિત નહીં થાય તે બાબત.

ભોગવતો કરનાર તજવીજ કરીને ડરાવ કરાવવાનું કેહે ત્યારે અવેજ અનામત સુક્રીને જમીન આપેલા જોઈએ.

રકમ ૮ મી.—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે નોટીસ પોહોંચ્યાની તારિખથી બે મહિનાની અંદર માણીની અથવા આદા ધારાની જમીનનો ભોગવતો કરનાર અથવા કામદા પ્રમાણે નેમણો તેનો સુખત્યાર નોટીસને જ્ઞાપ્ય આપીને તેમાં ગહેરે સદરહુ ડરાવ કાપૂલ નથી મારે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે સદરહુ માણીના દાવાની તજવીજ કરાવવા ચાહું છું. એ રીતે સાફ નહીં લખી આપરો તો તેને તજવીજ કરાવવી નથી એવું સમજવું. અને તે જમીન બાબત આ આદેશની ૨ જી અને ૬ થી કલમ પ્રમાણે તથા ૬ થી કલમની ધાનુનો પ્રમાણે તજવીજ કરવામાં આવે. પણ જમીનનો ભોગવતો કરનાર અથવા ધણી નહીં જરૂરે તો તે જમીન ઉપર ભરદરો બેસાડવામાં આવે. અને સુદત બાબતના કાયદામાં જે સુદત કહી છે તે સુદતમાં કોઈ માંહુસ હાજર થઈને તે જમીન ઉપર પોતાનો દાવો સાબિત કરે ત્યાંહાંસુધી સદરહુ પ્રમાણે ભરદર પ્રમાણે ધરો લેવામાં આવે.

રકમ ૯ મી.—આ કલમ પ્રમાણે નોટીસ બગાડ પોહોંચાડી કે નહીં તે બાબત અથવા ઉપરની છેલ્લી રકમમાં કહેલા જ્ઞાપ્ય આપોછે કે નહીં તે બાબત અથવા તેના અર્થબાબત અથવા આ આદેશમાં દર્શાવેલી સુદતમાં જ્ઞાપ્ય આપોછે કે નહીં તે બાબત વાંધો પડે તો તેની ચોકસી કલેક્ટરે અથવા ગવર્નર ઈન્ડિપેન્ડેન્ટલે દાખલસાફ જે અમલદારને નેમે તેણે કરવી; અને તેનો ડરાવ આપરો સમજવો. તે ડરાવ ઉપર કોઈ દિવાની કેટમાં અથવા ન્યાયની કોર્ટમાં અથવા બીજે કોર્ટ કેટાણે આપીલ અથવા તકરાર ચાલે નહીં.

કલમ ૧૦ મી.

રકમ ૧૧મી.—ઉપરની છેલ્લી રકમમાં કહ્યા પ્રમાણે જે ભોગવતો કરનારને નોટીસ પોહોંચાડી હોય તે ભોગવતો કરનાર તજવીજ કરાવવાનું કેહે તો આ આદેશમાં આગળ જે નિયમો તથા પ્રકાર દર્શાવે છે તે નિયમો તથા પ્રકાર પ્રમાણે તજવીજ કરવી.

રકમ ૨ જી.—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તજવીજ કરતાં માણીનો દાવો ચોખ્ખો રીતે સાબિત થાય તો પણ સરકારને જરૂર હશે ત્યારે અને ત્યાંહાંસુધી તે જમીનનો ભરદરો બેસે.

રકમ ૩ જી.—ઉપલી રકમ પ્રમાણે જે જમીન બાબત માણીનો દાવો સાબિત થયો હોય તે જમીન કાંતી વતી જમીન માલમ પડે ત્યારે તે વધારાની જમીનનો ભરદર પ્રમાણે ધરો લેવાને દાવો સાબિત થવાના સમયથી હરકત થશે નહીં. અને તે વધારાની જમીન ઉપર તાબડોતબ ભરદર પ્રમાણે ધરો બેસાડે.

રકમ ૪ થી.—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તજવીજ કરતાં એવું માલમ પડે કે ભોગવતો કરનાર માણીનો દાવો સાબિત કરી રાકે તો તેને જે જમીન બાબત પોતાનો દાવો સાબિત કરી રાકે નહીં હોય તે જમીન બાબત તાબડોતબ ભરદર પ્રમાણે ધરો આપેલા પડે.

કલમ ૧૨ મી.

કલમ ૧ લી.—માણીની અથવા આદા ધારાની જમીનનો ભોગવતો કરનાર આ આદેશની ૧૦ મી કલમ પ્રમાણે પોતાના હક્કની તજવીજ કરીને ડરાવ કરાવવાનું કેહેશે તો આ આદેશની ૬ થી કલમની ૧ લી અને ૨ જી કાનુન પ્રમાણે તે જમીનનો વરસ દાહોડે જેટલા ધરો હશે તેનો એક અષ્ટમાંશ તેને તાબડોતબ કલેક્ટરના ખર્ચાનામાં અથવા જે તાલુકામાં જમીન હોય તે તાલુકાના ખર્ચાનામાં અનામત સુક્રો પડે, અને તજવીજ કરવાનું કહ્યાની તારિખથી તે તજવીજ પૂરી થઈ પછી ડરાવ થશે ત્યાંહાંસુધી જે ધરો મહડોત જરો તેનો એક અષ્ટમાંશ વરસોવરસ સરકારમાં સુદતસર ભરૂા કરશે પડે. અને તેણે માણી બાબત જે દાવો કર્યો છે તે તે સાબિત નહીં કરે તો તેને સદરહુ ધારાના બાકીના સાત અષ્ટમાંશ આપવા બાબત લાયક જમીન આપેલા પડે. અને સદરહુ પ્રમાણે અવેજ અનામત નહીં સુક્રો તથા લાયક જમીન નહીં આપરો તો તજવીજ થઈને ડરાવ થશે ત્યાંહાંસુધી તે જમીનનો ભરદર પ્રમાણે ધરો લેવામાં આવે.

રકમ ૨ જી.—તબવીજ કસ્ટાપછી જમીનનો ભોગવટો કરનારનો દાવો સાબિત થયો તો તે ભોગવટો કરનારને અથવા તે મરી જરો તો તેના જે વારસના કબજામાં જમીન આવરો તેને તબવીજ થઈને ડરાવ થાય ત્યાંહાં સુધી જે રકમ અનામત સુક્રી હરો અથવા આ કલમ પ્રમાણે જે ધારો લીધો હરો તે દર વરસે દર રોકડે ૫ ટકા લેજે બાજસુદ્ધાં પાછો મળરો.

ભોગવટો કરનાર પોતાનો દાવો સાબિત કરરો તો તેણે જે રકમ અનામત સુક્રી હરો તે તથા ધારાનો અવેજ બાજ સુદ્ધાં પાછો મળરો.

રકમ ૩ જી.—જમીનનો ભોગવટો કરનારથી પોતાનો દાવો સાબિત થતો નથી એવું તબવીજ કરતાં માલમ પડરો તો તેણે તબવીજ કરવાનું કલ્લાની તારિખથી જમીનના ભર ધારાના જેટલાં રૂપિયા થરો તેટલા રૂપિયા તેની પાસેથી તથા તેના જમીન પાસેથી અથવા એ બેઉમાંથી એકની પાસેથી લેવામાં આવરો. પણ તબવીજ થઈને ડરાવ થતાં સુધીમાં અનામત બાબત અથવા ધારા બાબત જે રૂપિયા સરકારમાં લીધા હરો તે સદરહુ ધારાના આંકડામાં મળરે આપવામાં આવરો.

ભોગવટો કરનારથી પોતાનો દાવો સાબિત નહીં થાય તો ભરદર પ્રમાણે ધારો લેવા.

કલમ ૧૨ મી.

આ આશ્ટની ૧૦ મી કલમ પ્રમાણે તબવીજ ડરાવવાનું કેહે ત્યારે તે તબવીજ કલેક્ટરે અથવા સબ કલેક્ટરે કરવી; અથવા તબવીજ કરવાનો સરકારે ખરૂસ કરીને આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરને અથવા ડેપુટી કલેક્ટરને અધિકાર આપ્યો હોય તો તેણે કરવી.

આકસી કાણે કરવી.

કલમ ૧૩ મી.

રકમ ૧ લી.—કોઈ દારો કરનાર ઉપર કલ્લા પ્રમાણે તબવીજ ડરાવવાનું કેહે ત્યારે તેણે તબવીજ ડરાવવા બાબત પોતાના ધરાદાની જે તારીખે સુચના આપી હોય તે તારીખથી એ મહિનાની અંદર આ આશ્ટની ૧૧ મી કલમ પ્રમાણે અવેજ અનામત સુક્રીને જમીન આપેલો, અને જે સમયથી માફીનો દારો કરતો હોય તે સમયો વિગતવાર લખીને તે સમયો અને તેની સાથે જે કંઈ અસલ દસ્તાવેજ પોતાનો દાવો સાબિત કરવાસારે રજૂ કરવાની તેની હસ્તા હોય તે દસ્તાવેજની નકલો અને ખીતો જે કંઈ લખેલો અથવા મોહાડાંનો પુરાવો આપવાની તેની મરજી હોય તે પુરાવાની ટીપ કલેક્ટરની કચેરીમાં મોકલવી. અને તે વિગતવાર હકીગતમાં અથવા તેની સાથેના પેટાંના કાગળોમાં જે દસ્તાવેજ અથવા શાહેદાનાં નામ ખરૂસ કરીને લખ્યાં હોય તે સિવાય તે દાવો સાબિત કરવાસારે ખીતો પુરાવો ધનિસાફ કરનારાં અધિકારીની આવી થવા લાયક કારણ બતાવ્યા વગર લેવામાં આવરો નહીં.

દારો કરનાર તબવીજ કરવાનું કેહે ત્યારે તેણે શું કરવું.

રકમ ૨ જી.—કોઈ દારો કરનાર ડરાવેલી સુદતમાં આ કલમની ૧લી રકમ પ્રમાણે કરવાને ચુકરો તો તેનો દારો ખીલ કુલ નામંજૂર થરો અને તેની જમીન ઉપર ભરદર પ્રમાણે તાખડોતોખ ધારો બેસરો. પણ જિલ્લાના કલેક્ટરની આવી થાય તે રીતે તે એવું સાબિત કરે કે હું લાચારીના સમયથી તે પ્રમાણે કરવાને ચુક્યો તો તેનો દારો રદ થરો નહીં તથા તેની જમીન ઉપર ભરદર પ્રમાણે ધારો બેસરો નહીં.

આ કલમની ૧ લી રકમમાં કલ્લા પ્રમાણે કરવાને ચુકે તો દારો છેક નામંજૂર કરવા.

રકમ ૩ જી.—સદરહુ વિગતવાર હકીગત તથા પેટાંના કાગળો આપ્યા પછી કલેક્ટરે પોતાની રૂબરૂ તબવીજ કરવા સાર કાગળો દફતરમાં દાખલ કરવા, અથવા એવા દારોની તબવીજ કરવાસારે જે અંમલદારને ઉપરની છેલ્લી કલમ પ્રમાણે યોગ્ય રીતે અખત્યાર આપ્યો હોય તેની પાસે તે કાગળો મોકલવા. પંછી તબવીજ કરનાર અંમલદારે સરકારનાં કામમાં હરકત નહીં થાય અને તબવીજ થઈ રહ્યા પછી જે માંણસોને કાયદો અથવા ગેરકાયદે થાય તે માંણસોને અનુકૂલ પડે તે ઉપર નબર રાખીને તબવીજ કરવા માંડવાની તારીખ ડરાવવી. અને તે તારીખની દારો કરનારને યોગ્ય રીતે સુચના આપવી; અને રજુઆતને સારે ડરાવેલ દિવસે તેને પોતાની જાતે અથવા તેના સુખત્યાર વકીલની મારફતે સઘળા અસલ દસ્તાવેજ સાથે લઈને હાજર થવાનું ફરમાવવું.

કલેક્ટરે તબવીજ કરવાસારે કાગળો ફેલ કરવા અથવા તબવીજ કરવાસારે મોકલવા.

તબવીજ કરવા સારે દિવસે નેમીને તેની સુચના દારો કરનારને આપવી.

કલમ ૧૪ મી.

દારો કરનાર ઉપર કલ્લા પ્રમાણે તબવીજ કરવાનું કેહેરો તો ધણીપણાંનો પોતાનો હક સાબિત કરવાનો જોખમ તેને માથે છે અને સાબિત કરવાનો જોખમ તેનેજ માથે નાખવો; અને સદરહુ પ્રમાણે જે જમીન બાબત તબવીજ થતી હોય તે જમીન ઉપર શિરસ્તા પ્રમાણે

દારો કરનાર તબવીજ કરવાનું કેહે ત્યારે હક સાબિત કરવાનો જોખમ.

ધારે બેસાડવાનો સરકારનો હક સાબિત કરવાનો જોખમ સરકારને માથે અથવા સરકારની તરફથી જે અંમલદાર કામ ચલાવતો હોય તે અંમલદારને માથે નાખવાને કોર્ટ દિવાની કોર્ટ અથવા ન્યાયની કોર્ટ કુખ્યત્વે નથી ; અને જે જમીન બાબત તબવીબ થતી હોય તે જમીન ઉપર શિરસ્તા પ્રમાણે ધારે બેસાડવાનો સરકારને હક નથી એવું સ્પષ્ટ રીતે સાબિત થાય ત્યાંહાં સુધી ધારે લેવાનો સરકારને હક છે એવું સમજવું ; અને વળી એવું હરાવું છે કે જમીનની માફનો દાવો ગેરવાજબી અથવા ખોટો છે એવું બતાવવાનું સરકારની, અથવા સરકારે જે અંમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે અંમલદારની નજરમાં આવે તો પુરાવા આપવાની અથવા રજૂ કરવાની સરકારને અથવા સદરહુ અંમલદારને જે ખુખ્યત્વે છે તે આ કલમનાં મજકૂર ઉપરથી જતી રહે છે એવું સમજવું નહીં.

કલમ ૧૫ મી.

માફીની જમીનના દાવાના પુરાવામાં કંઈ દફતર વગેરે લેવું નહીં પણ દફતર વગેરે સંભાળવાનો અધિકાર અંગ્રેજ સરકારે જે સરકારી અંમલદારને આપ્યો હોય તે સરકારી અંમલદારને સ્વાધીન હોય તો તે દફતર વગેરે પુરાવામાં લેવું.

સદરહુ સરકારી અંમલદારને સ્વાધીન દફતર હોય તેમાંથી કંઈ પુરાવા જરૂરો તો તે દાવો કરનારની તરફથી લેવામાં આવશે.

સન ૧૮૨૭ ના સર્વેયર મહિનાની ૧ લી તારીખથી એક વરસની અંદર નોંધી છે એવો રોરો જે સનદ ઉપર નહીં હોય તે સનદ ધનસાફ કરનારા અંમલદારે પુરાવામાં લેવા જોઈએ એવું સમજવું નહીં.

અંગ્રેજ સરકારે જે અંમલદારને હાલની અથવા હરકોઈ માજી સરકારના અંમલની વખતનાં મેહેસલ બાબતનું દફતર અથવા હિસાબ અથવા દાખલો અથવા ખીજો કંઈ સરકારી દસ્તાવેજ સંભાળવાનો અથવા પોતાના કબજામાં રાખવાનો અધિકાર આપ્યો હોય તે અંમલદારની સંભાળમાં અથવા કબજામાં સદરહુ દફતર અથવા હિસાબ અથવા દાખલો અથવા ખીજો કંઈ સરકારી દસ્તાવેજ નહીં હોય તો તે દફતર વગેરે દસ્તાવેજ માફીની અથવા આજી ધારાની જમીનનો દાવો સાબિત કરવાસાથે પુરાવામાં લેવો નહીં. પણ હાલની અથવા હરકોઈ માજી સરકારના અંમલની વખતનું દફતર સદરહુ સરકારી અંમલદારને સ્વાધીન હોય તે દફતરમાં દાવો કરનારની તરફનો જે પુરાવા હરો તે લેવામાં આવશે એવું સમજવું. અને તે હાજર કરવાનું ફેલવાનો તેને અધિકાર છે.

કલમ ૧૬ મી.

ખુમ્બનાં કાયદા પુસ્તકમાં સન ૧૮૨૭ ના ૧૭ માં કાયદાની ૪૨ મી કલમ જે તારીખે અંમલમાં આવી તે તારીખથી એટલે તે જ વરસનાં સર્વેયર મહિનાની ૧ લી તારીખથી એક વરસની અંદર કલેક્ટરને ત્યાં સનદ નોંધાઈ છે એવો રોરો જે સનદની પીઠ ઉપર નહીં હરો તે સનદ માફીનો દાવો સાબિત કરવાના પુરાવામાં તબવીબ કરનાર અંમલદારે લેવી જોઈએ એવું સમજવું નહીં.

કલમ ૧૭ મી.

દિવાની ધનસાફનું કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદાના નિયમ પ્રમાણે સાહેબોને સમન પોહોંચાડવા તથા તેઓને હાજર કરવા અને તેઓની જુખ્યાની લેવી.

કલેક્ટરની કચેરી દિવાની ધનસાફની કોર્ટ છે એવું સમજવું.

સાચલાં કામનું દફતર જિલ્લામાં ધણું કરીને જે ભાષા બોલાતી હોય તે ભાષામાં રાખવું. ફેસલાનો તરજુમો દાવો કરનારને આપવો.

૨૪મ ૧ લી. — સદરહુ પ્રકારની તબવીબનાં કામમાં દાવો કરનારની તરફના અથવા સરકારની તરફના સાહેબો હોય તેઓને સમન પોહોંચાડવા બાબત તથા તેઓને હાજર કરીને તેઓની જુખ્યાની લેવા બાબત આ આક્ટમાં કંઈ વિરોધ હરાવ કચ્છો નહીં હોય તો દિવાની ધનસાફનું કામ ચલાવવાની રીત બાબતના કાયદામાં જે નિયમો છે તે પ્રમાણે કરવું. અને કલેક્ટરની અથવા ધનસાફ કરનારા ખીજા અંમલદારની કચેરી આ તબવીબ કરવાના કામસાથે સદરહુ કાયદા પુસ્તકમાં કલ્લા પ્રમાણે દિવાની ધનસાફની કોર્ટ છે એવું હરાવવું.

કલમ ૧૮ મી.

કલેક્ટર અથવા તબવીબ કરનાર ખીજો અંમલદાર કામ ચલાવે તેનું દફતર તેણે જિલ્લાના લોહા ધણું કરીને જે ભાષા બોલતા હોય તે ભાષામાં રાખવું અને જે સમયથી તે ફેસલા કરે તે સમયોની વિગત સહિત તેણે પોતાનો ફેસલો અંગ્રેજીમાં લખવો. અને તબવીબ થઈ રહ્યા પછી ફેસલાનો તથા સમયોની વિગતનો તરજુમો દાવો કરનારને અથવા તેની તરફથી જે માંલુસ હાજર હોય તે માંલુસને આપવો.

સ્ટાંપ આક્ટના હરાવ શી રીતે લાગુ થશે.

૨૪મ ૨ જી. — ઉપલી ૨૪મમાં કલેસો તરજુમો અને ૧૩ મી કલમની ૧ લી ૨૪મમાં લખેલી વિગતવાર હકીગત તથા તેની સાથેના પેશના કાગળો એ સિવાય ખીજા જે અરજી અથવા કાગળો દાવો કરનાર ગુજારે અથવા તેની તરફથી ગુજારવામાં આવે તે સંધળી અરજીઓને

તથા કાગળોને સ્ટાંપ આડના ઇરાવ લાગૂ છે એવું સમજવું. અને એ રીતે જે સ્ટાંપ જોઇએ તે સધળા સ્ટાંપનો તમામ ખર્ચ સદરહુ દાવો કરનારને આપવો પડશે.

કલમ ૧૯ મી.

૨કમ ૧ લી.—કલેક્ટરનો અથવા તબવીજ કરનારા બીજા અંમલદારનો ફેસલો સધળી માફી અથવા માફીને કંઈ ભાગ ચલાવવા બાબત હોય તો, ફેસલાની સરત પ્રમાણે તે માફી ચાલશે. અને તે ફેસલો આખરનો બનશે.

૨કમ ૨ જી.—માફીની અથવા ઓછા ધારાની જમીન બાબત જેણે દાવો કસ્યો હોય તેની ઉપર ફેસલો થાય તો જે તારીખે ફેસલો થયો હોય તે તારીખથી નેનું દિવસની અંદર જિલ્લા કોર્ટમાં આપીલ કરવાને દાવો કરનાર મુખ્યત્વાર છે. પણ નામંજૂર ફેસલી માફીના વરસદાહોડે ૫૦ રૂપિયા અથવા તે કરતાં વધારે રૂપિયા થતા હશે તો આપીલ ચાલશે. અને ૧૦ મી કલમની ૪ થી ૨કમ પ્રમાણે જે કામ ચાલનારું હશે તે આપીલનો નિકાલ થશે ત્યાંહાં સુધી કદી બંધ રહેશે નહીં.

૨કમ ૩ જી.—આપીલનો ફેસલો દાવો કરનારની તરફથી થાય તો ઉપરની છેલ્લી ૨કમ પ્રમાણે જે અવેજ લીધો હોય તે પાછો આપવો.

૨કમ ૪ થી.—ખેડાગોનો અથવા લગેલા જે પુરાવો કલેક્ટરની અથવા તબવીજ કરનાર અંમલદારની આગલ રજૂ કસ્યો નહીં હોય તે પુરાવો દાવો કરનાર આપીલમાં રજૂ કરશે અને તે પુરાવો આગલ કેમ રજૂ કસ્યો નહીં તેનું વાજબી કારણ નહીં દેખાડશે અને તે કારણ કલેક્ટરને દેખાડ્યું હતું એવું સાબિત કરશે અથવા એ પ્રમાણે કારણ નહીં દેખાડવાનો વાજબી સબબ બતાવશે અને તે દાવો કરનાર આપીલમાં જીતશે તો પણ તેની પાસેથી ઉપરની છેલ્લી ૨કમ પ્રમાણે જે અવેજ લીધો હશે તે તેને પાછો મળશે નહીં.

૨કમ ૫ મી.—આપીલ બાબત જે કામ ચાલે તે કામના તમામ કાગળોને સ્ટાંપના આડના ઇરાવ લાગૂ છે એવું સમજવું.

૨કમ ૬ થી.—કલેક્ટરનો અથવા તબવીજ કરનારા અંમલદારનો ફેસલો પદ્ધતી પ્રમાણે નહીં હશે તે સબબથી અથવા બીજા કંઈ પારિભાષિક સબબથી આપીલમાં રદ થશે નહીં.

કલમ ૨૦ મી.

૨કમ ૧ લી.—હાલની અથવા માજી સરકારે સનદ અથવા બીજો લેખ કરી આપ્યો હોય તે ઉપરથી, અથવા સનદ અથવા લેખ કરી આપવાનો તે સરકારના જે અંમલદારને અધિકાર હોય તેણે સનદ અથવા લેખ કરી આપ્યો હોય તે ઉપરથી કોઈ માફીનો દાવો કરતો હોય તો સનદની અથવા લેખની સરત પ્રમાણે માફી કબૂલ કરવી. પણ સનદની અથવા લેખની સરતો પાર પડી નથી અથવા મુખ્યત્વાર અધિકારીએ પાછળથી રદ કરી છે એવો પુરાવો હશે તો તે સરત પ્રમાણે માફી ચાલશે નહીં.

૨કમ ૨ જી.—આ આડને જોડેલાં પરિશિષ્ટમાં જે સરકારી અંમલદારોનાં નામ લખ્યાં છે તેઓને માજી રાજમાં જમીનની તમામ માફીની અથવા થોડી માફીની સનદ અથવા બીજા લેખ કરી આપવાનો તથા રદ કરવાનો અધિકાર હતો એવું સરકારે કબૂલ કર્યું છે.

કલમ ૨૧ મી.

બોગવશની રૂએ માફીના દાવો કસ્યો હશે તે જે સબબથી મંજૂર થશે તે સબબની વિગત:—

૨કમ ૧ લી.—સન ૧૮૦૩ નાં વરસ પછી પેરાવા સરકારના આપેલા અથવા પેરાવા પોરોથી જીતી લીધેલા તાલુકામાંની જમીનનો કોઈ માંયુસે અથવા તેના વારસે અથવા તેની પાસેથી જે બીજાં

માફી ચલાવવાનો ફેસલો થાય તો તે માફીનો ઇરાવ આખરનો સમજવો.

દાવો કરનારની ઉપર ફેસલો થાય તો ૬૦ દિવસની અંદર જિલ્લા કોર્ટમાં આપીલ કરવાનો અખત્યાર છે. પણ માફીના વરસદાહોડે ૫૦ રૂપિયા અથવા ૫૦ રૂપિયા ઉપર હશે તો જ તેની આપીલ ચાલશે.

આપીલમાં જીતે તો લીધેલા અવેજ પાછો આપવો.

દાવો કરનાર આપીલમાં નવો પુરાવો હાજર કરશે ત્યારે તે પુરાવો પહેલાં હાજર નહીં કરવાનું વાજબી કારણ નહીં દેખાડશે તો પાછલી ૨કમ પ્રમાણે તેની પાસેથી લીધેલા રૂપિયા સરકારે લખવા થશે.

આપીલનું કામ ચાલશે તેને સ્ટાંપ આડ લાગૂ છે.

કલેક્ટરનો ફેસલો પદ્ધતી પ્રમાણે નહીં હોય તે સબબથી અથવા બીજા કંઈ પારિભાષિક સબબથી રદ થશે નહીં.

સનદ વગેરે ઉપરથી માફીનો દાવો કસ્યો હોય ત્યારે સનદની સરતો પ્રમાણે માફી કબૂલ કરવી.

માજી સરકારનાં વખતમાં સનદો વગેરે આપવાનો અથવા રદ કરવાનો અધિકાર કોહિને કોહિને હતા એવું કબૂલ કર્યું છે તે બાબત.

બોગવશ ઉપરથી માફીનો દાવો.

માંણુસોને હક મળ્યો હોય તે માંણુસોએ દેશ રીવાજ પ્રમાણે મંજૂર થયેલા સત્તાપ્રકાર પ્રમાણે તમામ માણીથી અથવા થોડી માણીથી આ આકટ ઇચ્છાની તારીખ પેહલાંની તારીખ લગી લાગતાલ ૧૦ વરસસુધી ભોગવટો કર્યો હોય તે સંખ્યા સાબિત થાય ; અથવા ખીજા જિલ્લામાં જમીન હોય તે જમીનનો એજ રીતે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ત્રીસ વરસસુધી ભોગવટો થયો હોય તે સંખ્યા સાબિત થાય ત્યારે.

રકમ ૨ જી.—પણુ એવું ઇચ્છું છે કે સનદ ઉપરથી અથવા ખીજા લેખ દસ્તાવેજ ઉપરથી માણી ભોગવી હોય ત્યારે ભોગવટા ઉપરથી મંગેલા હકની સુદત પુરી થયા પછી ઉપરની છેલ્લી કલમમાં કહેલી પુરેપુરી સુદતસુધી ભોગવટો આલ્યાવગર ભોગવટાના સમખયથી દાવો કમ્પલ કરવો નહીં.

રકમ ૩ જી.—અને અંગ્રેજ સરકારના હાથમાં મુલક આપ્યા પછી તેની પરવાનગી વગર સરકારી જમીન આપી હશે તે જમીન ખાખતનો દાવો ભોગવટાના સમખયથી કંઈ મંજૂર થશે નહીં.

રકમ ૪ થી.—અને વળી એવું ઇચ્છું છે કે આ કલમની ૧ લી રકમમાં સાઠ વરસની તંથા ત્રીસ વરસની સુદત કહી છે તે સુદત સુધી માણી ચાલતી આવી હોય તે ખાખતનો દાવો જે મંજૂર થયેલા સત્તાપ્રકાર ઉપરથી કર્યો હોય તે સત્તાપ્રકારની સરત પ્રમાણે માણી ભોગવી છે એવું સાબિત કરવું જોઈયે.

કલમ ૨૨ મી.

જે સત્તાપ્રકારની સરત ઉપલી કલમ પ્રમાણે ભોગવટાનો હક કમ્પલ કર્યો હોય તે હક જે સત્તાપ્રકાર પ્રમાણે આજ સુધી માણી ચાલતી આવતી હોય તે સત્તાપ્રકારની સરત પ્રમાણે આગળ કમ્પલ કરવો.

કલમ ૨૩ મી.

૨૧ મી કલમ પ્રમાણે ભોગવટાનો હક હોય તે હક ચાકરિયાત જમીન ખાખત, અથવા ભોગવટો કરનાર ચાકરી કરતો હોય કે નહીં હોય પણ ચકરી કરવી પડે એવા સત્તાપ્રકારથી જમીનનો વહિવટ ચાલતો હોય તે જમીન ખાખત કમ્પલ કરવો નહીં.

કલમ ૨૪ મી.

હાલના અથવા માજી સ- રકમ ૧ લી.—૨૦ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે સનદ અથવા લેખ હોય અથવા મંજૂર થયેલા સત્તાપ્રકાર ઉપરથી ૨૧ મી કલમમાં કહ્યા પ્રમાણે ભોગવટો આલ્યા હોય પણ હાલની સરકારે અથવા માજી સરકારે અથવા માજી રાજ્યની વખતમાં જે અંમલદારને જમીનની માણી- ની સનદ આપવાનો કુલ અખત્યાર હતો તે અંમલદારે હુકમ કરીને માણી બધી અથવા થોડી રદ કરી હોય, અથવા ઉપર કહેલા અંમલદારોમાંથી કોઈએ હુકમ કરીને જમીન ઉપર ધારો ખેસાડીને વચ્ચલ કર્યો હોય અને પછી તે હુકમ રદ કર્યો નહીં હોય તો સદરહુ સનદ અથવા લેખ ઉપરથી અથવા સદરહુ પ્રકારના ભોગવટા ઉપરથી હક કાયમ રહેશે એવું સમ- જણું નહીં.

જમીન ઉપર પાછળથી ૧૨ વરસો સુધી ધારો ખેસાડીને વચ્ચલ કર્યો હોય તો સનદ ઉપરથી અથવા મંજૂર કરેલા સત્તાપ્રકાર પ્રમાણે અમથો ભો- ગવટો આલ્યાના સમખયથી હક કાયમ રહેશે નહીં.

૧૨ વરસો સુધી સદરહુ પ્રમાણે લીધેલા ધારો તેવીજ વગર ધારાની જમીન ઉપર ખેસાડીના ધારો નેટલા નહીં હોય તો નેટલા ધારો ઇચ્છાને લીધો હોય તેટલા ધારો ખાખત ૧૨ વરસો સુધી લીધેલા ધારાથી હકને હરકત થશે.

રકમ ૨ જી.—અથવા તેવીજ વગરમાણીની જમીનનો ધારો લેતા હોય તે પ્રમાણે સદરહુ જમીન ઉપર પાછળથી ૧૨ વરસસુધી ધારો ખેસાડીને લીધો હશે તો સદરહુ સનદ ઉપરથી અથવા લેખ ઉપરથી અથવા મંજૂર કરેલા સત્તાપ્રકાર પ્રમાણે ભોગવટો આલ્યા હોય તે ઉપરથી હક કાયમ રહેશે એવું સમજવું નહીં. પણ સદરહુ સુદત પૂરી થયાં પેહલાં માણીના દાવો સાબિત કરવાસાથે ફરિયાદી કરી હશે તો તે ફરિયાદને હરકત થશે એવું સમજવું નહીં.

રકમ ૩ જી.—અને ૧૨ વરસસુધી ધારો ખેસાડીને લીધો હોય તે, તેવીજ વગરમાણીની જમીન ઉપર ધારો લેતા હોય તેટલા નહીં હોય તો નેટલા ધારો ખેસાડીને લીધો હશે તેટલાજ ધારો ખાખત ૧૨ વરસસુધી લીધેલા ધારાથી હકને હરકત થશે.

કલમ ૨૫ મી.

કોઈ માંણસે દત્તક લધિા હોય તે વાત હાલની સરકારે અથવા માજી સરકારે અથવા તે દત્તક ધારે કબૂલ કરવામાં સરકારના કોઈ મુખ્યત્વાર અધિકારીએ મંજૂર કરી નહીં હશે તો સીધા વાગસની વંશપરંપરાની આધારે નહીં. સનદ હોય તે ઉપરથી માણીના ઘણા કસ્ટો હશે તેમાં તે દત્તક મંજૂર થશે નહીં.

કલમ ૨૬ મી.

જે ઘંવાની ચોકસી કરવી હોય તે સઘળા ઘવાને ૨૦ મી કલમના, આરંભથી તે ૨૫ મી કલમની સમાપ્તિ સુધીના ઠરાવ લાગૂ છે એવું સમજવું. અને આ આક્ટની ૧૦ મી કલમ પ્રમાણે જે સુકરદમા બાબત તબીબ કરાવવાનું કહ્યું હોય તે સુકરદમાને લાગૂ છે એમ સમજવું નહીં.

કલમ ૨૭ મી.

આ આક્ટ ઠરાવની તારિખે સન ૧૮૨૭ નાં ૧૭ મા કાયદાના ૧૦ મા આબના ઠરાવ પ્રમાણે હરકોઈ કોર્ટમાં અસલ, ફરીઆદીનું અથવા અપીલનું કામ ચલાવું હોય તે મોકુફ રાખવું. અને માણીના ઘણા કરનારાં માંણસનો ઘણા એવા પ્રકારનો હોય કે તે ઘવાને આ આક્ટની ૨૭ અને ૬ થી કલમમાં લખેલા ઠરાવ બીજી રીતે લાગૂ થતો હોય તો તે ઘણા કરનારને કહેવું કે તમારી મરજી હોય તો તે કલમોમાં કહ્યા પ્રમાણે ઠરાવ કરી આપું. તે ઘણા કરનાર આ આક્ટ પ્રમાણે ઠરાવ કરવાનું કબૂલ કરે તો તેણે માહિમાદે સમજણ કાઢાડીને પોતાની ફરિયાદીના અથવા અપીલનો નિકાલ કસ્ટોએ એવું સમજવું. ઘણા કરનાર તબીબ કરાવવાનું કહે, અથવા તેનો ઘણા એવા પ્રકારનો હોય કે તેને સદરહુ ઠરાવ બીજી રીતે લાગૂ થતો નહીં હોય તો તે સુકરદમા કલેક્ટરની પાસે મોકલવા કે તે આ આક્ટના ઠરાવ પ્રમાણે તે સુકરદમાનો નિકાલ કરે.

કલમ ૨૮ મી.

જમીનનાં મેહસલની તમામ અથવા યોડી માણીના ઘવાને ગવરનર ઇન કૌન્સિલ અથવા સરકારના જે અંમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે અંમલદારે આ આક્ટ પ્રમાણે નિકાલ કસ્ટો હોય તે બાબત જમીનનો બોગવટો કરનારની પાસેથી આ આક્ટની ૨૭ અને ૬ થી કલમમાં કહેલી વાર્ષિક સલામી લેવાનો સરકારનો જે હક છે તે હક બાબત પુછવાનો દિવાની કોર્ટને અથવા ન્યાયની કોર્ટને અથવા ઇન્કિવટી કોર્ટને અધિકાર નથી. સરકારના જે અંમલદારો સદરહુ પ્રમાણે નિકાલ કરીને ઠરાવ કરતા હોય તેઓએ જે કામ ચલાવ્યું હોય અથવા હુકમ અથવા કામ કસ્ટાં હોય તે ઉપર અપીલ કરવી હોય તે ગવરનર ઇન કૌન્સિલને, અથવા તે અપીલ લઈને તેનો ઇનસાફ કરવાસાફ ગવરનર ઇન કૌન્સિલ જે અંમલદારને અથવા અંમલદારોને હાથે તે અંમલદારને અથવા અંમલદારોને કરવી. અને એવી અપીલની બીજા કોઈ અધિકારીએ ચોકસી કરવી નહીં.

કલમ ૨૯ મી.

સરકારના જે અંમલદારને અથવા આક્ટને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે અંમલદારે અથવા આક્ટે કંઈ કામ ખરાં ઇમાનથી કર્યું હશે અથવા કરવાનો હુકમ કસ્ટો હશે તે બાબત તેઓની ઉપર દિવાની કોર્ટમાં અથવા ઇનસાફની કોર્ટમાં ફરિયાદ ચાલશે નહીં.

કલમ ૩૦ મી.

આ આક્ટ પ્રમાણે જે સલામી લેવી હોય તે જે રીતે જમીનનો ધારો વજલ લે છે તે રીતે વજલ કરવી. અને સદરહુ સલામી લેવાનો સરકારનો હક છે તે, બીજું કંઈ કરજ અથવા માગણું અથવા ઘણા જમીન ઉપર અથવા તેનો બોગવટો કરનાર ઉપર ગરિની રૂએ અથવા

ફેસલ ની રૂએ અથવા હુકમનામાંની રૂએ અથવા હુકમનામાં બળવવાના હુકમની રૂએ અથવા જમીની રૂએ અથવા ખીજ કંઈ આધારથી હરો તે દાવા પેહેલાં અંમલમાં આવશે.

કલમ ૩૧ મી.

જમીન માપવાસાથ તથા આ આકૃતના હરાવ અંમલમાં લાવવા સાથે કંઈ જમીન માપવાની અથવા ધારો હરાવવાની ધારો બેસાડવા સાથે જમીન નરર હેય ત્યારે ધારો હરાવવા સર ગમે ત્યારે વખતે વખતે તે જમીન ઉપર જવાનો અધિકાર જે સરકારી અંમલદારને યોગ્ય રીતે અપત્યાર મળ્યો હેય તેને છે.

કલમ ૩૨ મી.

અર્થ. - (અ). વિષય ઉપરથી અથવા અન્ય ઉપરથી બાધ આવતો નહીં હેય તો આ આકૃતમાંહેના એક વચની રાખ્દમાં અનેક વચનનો અને અનેક વચની રાખ્દમાં એક વચનનો સમાસ થાય છે ; અને પુલ્લિંગી રાખ્દમાં સ્ત્રીએનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

“જમીન.”

(બ). આ આકૃતના સંબંધથી “જમીન” આ રાખ્દમાં ગમનો તથા ગામના બાગનો તથા ગામ ઉપરના અંમલનો તથા જમીન સંબંધી હરકોઈ મિલકતનો સમાસ થાય છે એવું સમજવું.

“રાજકીય સત્ત્વ પ્રકાર.”

(ક). રાજકીય સંબંધથી ચાલનારી જમીન એટલે જે જમીન રાજકીય મતલબથી આપી હેય અથવા રાજકીય સંબંધથી ચાલતી હેય તે જમીન સમજવી. રાજકીય મતલબ અથવા રાજકીય સંબંધ છે કે નહીં તે બાબત રાક પડે તો તેનો નિશ્ચય કરવાને સરકાર સુખત્યાર છે.

“ચાકરિયાત જમીન.”

(ડ). “ચાકરિયાત જમીન” આ વાચ્યમાં જે જમીન ખસ કરીને ચાકરીસાથ આપી છે અથવા જે જમીન ચાકરીસાથ પાળી છે અથવા ખાય છે, પછી ચાકરી કરતા હેય કે ન હેય તેની જ કેટલીએક જમીન પાછલી ચાકરી બાબત અને કેટલીએક જમીન આગળ ચાકરી કરવાસાથ આપી છે અથવા પાળવી છે અથવા ખાય છે તે સઘળી જમીનનો સમાસ થાય છે. પણ ફક્ત પાછલી ચાકરી બાબત જે જમીન આપી હેય તે જમીનનો એમાં સમાસ થતો નથી. આ આકૃતની કાનુન લાગૂ કરતી વખતે કલાણી જમીન ચાકરિયાત છે કે નહીં તે બાબત રાક પડે તો તેને નિશ્ચય કરવાને સરકાર સુખત્યાર છે.

“પદ્ધતી પ્રમાણે કામ ચાલતી જે હરાવ થયો હેય તે હરાવ.”

(ઈ). “પદ્ધતી પ્રમાણે કામ ચલાવી હરાવ કર્યો છે” એવું જે જેડાંણે લખ્યું છે તે જેડાંણે સુગંઈ સરકારના કાયદા પ્રમાણે ચેકસી થઈને આખરનો હરાવ થયો હેય તે સમજવો, અથવા અંગ્રેજ સરકારે, અથવા અંગ્રેજ સરકારે પોતાના જે અંમલદારને યોગ્ય રીતે અધિકાર આપ્યો હેય તે અંમલદારે ચેકસી કરીને આખરનો હરાવ કર્યો હેય તે સમજવો.

“ભોગવટો કરનાર.”

(જ). આ આકૃતના સંબંધથી “ભોગવટો કરનાર” એટલે મારીની અથવા ઓછા ધારાગી જમીન જે માંણસના ખુદ પોતાના કબજામાં હેય અથવા ખેડુતની (ગણેતીઆની) અથવા પેટાં ગણેતીઆની અથવા સુખત્યારની મારફતે કબજામાં હેય તે માંણસ સમજવો ; ગરિદારના કબજામાં જમીન હેય તો તેને પણ ભોગવટો કરનાર સમજવો. દેવસ્થાનની જે કમિટીના (એટલે પંચના) અથવા વહિવટદારના અથવા દૂરગીના કબજામાં સદરહુ પ્રકારની જમીન હેય તો તેને તે જમીનનો ભોગવટો કરનાર સમજવો.

“જમીન ખીજને આપવી.”

(ઝ). આકૃતના સંબંધથી “જમીન ખીજને આપવી” એટલે નેમણુક કરીને અથવા બક્ષીસ અથવા વેચાણ અથવા ખત અથવા ખીજ પ્રકારનો દસ્તાવેજ કરીને અથવા ખીજ હરકોઈ પ્રકારે જમીનનું ધણીપણું હમેશાં ખીજને આપવું. અને જમીન ધરણે સુકીને ગરિદારના કબજામાં આપી હેય અથવા આપવી હેય તો તે જમીન પણ આ આકૃતના સંબંધથી ખીજને આપી એવું સમજવું.

(૨૦ મી કલમની ૨ જી રકમ જુઓ.)

માજી રાજની વખતમાં માણીથી અથવા ઓછે ધારે જમીન આપવાનો જે અંમલદારોને અધિકાર હતો તેઓની યાદી.

દિલ્લીના બાદશાહના તાબામાં.

પ્રાંતના મુખેદાર.

પેશવાનાં રાજમાં.

પેશવા ખુદ પોતે.

જે અંમલદારોને સ્વાધીન મુતાલિકનો શિક્કો હોય તે સઘળા અંમલદારો સર મુખેદાર પોતપોતાના મુખામાં.

સન ૧૮૦૩ પહેલાંની હોય તો ખુદ પેશવાના હુકમથી અંમલ ચલાવનારા કેકાંણાં કેકાંણાંના ઉપરી અંમલદારો.

જે વખતે મહી નદીની ઉત્તર તરફનો પેશવાનો મુલક ગાયકવાડની પાસે ધબ્બરે હતો તે વખતે તે મુલકનો સર મુખેદાર ગાયકવાડ હતો એવું સમજવું.

ગાયકવાડનાં રાજમાં.

ગાયકવાડ ખુદ પોતે.

જે અંમલદારોને સ્વાધીન મુતાલિકનો શિક્કો હોય તે સઘળા અંમલદારો.

સિંધિયાના રાજમાં.

સિંધિયા ખુદ પોતે.

મુતાલિકનો શિક્કો તેના જે અંમલદારોને સ્વાધીન હોય તે અંમલદારો.

હોલકરનાં રાજમાં.

હોલકર ખુદ પોતે.

મુતાલિકનો શિક્કો તેના જે અંમલદારોને સ્વાધીન હોય તે અંમલદારો.

નિજામનાં રાજમાં.

નિજામ ખુદ પોતે.

મુરતનો નવામ પોતાના તાબામાંહેના મુલકમાં ભરચનો નવામ પોતાના તાબામાંહેના મુલકમાં.

કારણની તથા સમસ્યોની વિગત.

આ બાબતના આક્ટનો મુદ્દો કેટલાએક દહાડા થયાં સઘળા લોકોને જાહેર થયો છે.

મુંબઈ ઇલાકામાં કેટલીએક જમીન સિવાય ઇનામી જમીન પળેછે તે બાબતના હકમાં ખામી છે તે સમયથી સંક્ષેપ રીતે કથવ કરવાનો તથા સરકારના ઘવાની સમજણ કાઢાડીને તેનો રસ્તો કરવાનો તે આક્ટ ઉપરથી વિચાર હતો.

ધનામી જમીનના પ્રકાર ઉપરથી જે જિલ્લાઓને જૂદા જૂદા અને નોખા નોખા કાયદા લાગૂ કર્યા છે તે જિલ્લામાંની ધનામી જમીનને એકજ આક્ટ લાગૂ કરવાનું ઠીક પડતું નથી એવું તે મસુદા બાબત ખૂબ ધ્યાન પેહોંચાડીને તકરાર કરતાં તથા બારીક રીતે તપાસ કરતાં નજરમાં આવ્યું છે.

ઈંગ્લેન્ડની લેજિસ્લેટિવ કૌન્સિલનો સન ૧૮૫૨ નો ૧૧ માં આક્ટ મુબઈ ઇલાકાના જે ભાગને લાગૂ છે તે ભાગમાં જમીનનો ધારો સરકારમાં આપવાની હમને માફી છે એવી રીતે જે લોકો દાવા કરે છે અને જેઓનાં દાવા બાબત ચોકસી થઈને નિકાલ થયો નથી તેઓના દાવાનો સેહેલી રીતે નિકાલ કરવા બાબત અને માફીની અથવા એછા ધરાની જે જમીન પળે છે તે જમીન વારસોની તરફ શી રીતે પાળવી અને વારસો સિવાય ખીજાને નામે ખીજે કોઈ પ્રકારે કરી આપે તો શી રીતે પાળવી તે બાબત આ આક્ટનો મસુદો પ્રસિદ્ધ કર્યો છે તે, આગળ આક્ટનો જે મસુદો કર્યો હતો તેની મતલબમાં ફેરફાર કરીને તૈયાર કર્યો છે.

જે જિલ્લાઓને સન ૧૮૨૭ ના ૧૭ મા કાયદાનો ૬ મા અને ૧૦ મા બાબ તથા સન ૧૮૩૩ નો ૬ કો કાયદો લાગૂ કર્યો તે જિલ્લાઓને જેઓ કાયદો બેઠકએ તેવા ઇરાવ આ આક્ટમાં કરીને યુજરાતના તથા કોકલુના ઇનામદારોને ધારાની માફીના દાવાની સંક્ષેપ રીતે ઇરાવ કરાવવાનું અને તે માફી આગળ સરકાર કેવી સરતોથી કબૂલ કરશે તે સરતો ઇરાવી લેવાનું ઠીક પડે એવી મતલબથી આ આક્ટ તૈયાર કર્યો છે અને માફીની અથવા એછા ધારાની જમીન પળવાના હકનો નિકાલ આબલગી જે કાયદા પ્રમાણે થતો આવ્યો છે અથવા દાવાનું બયાન જે કાયદામાં કંઈ છે તે કાયદા જે આક્ટ ઇરાવવાનો છે તે આક્ટની મતલબ પાર પાડવા લાયક નથી વાસ્તે તે કાયદા આ આક્ટ ઉપરથી રદ કર્યા છે. અને જે ભોગવે કરનારે પોતાના હકની તજવીજ કરાવવાનું કંઈ હોય તેના દાવાનો ઇનસાફ કરવા સાફ અને ભોગવે કરનારા જે ખીજા લોકોના હકનો સંક્ષેપ રીતે નિકાલ થતો નહીં હશે તેનો હક સરકાર કેવી સરતથી કબૂલ કરશે તે સરતોનું વધારે સાફ બયાન કરવા બાબત ખીજા ઇરાવ કર્યા છે.

આ આક્ટનો અને તેનાં કારણની તથા સમજાવોની વિગતનો મરાઠી અને યુજરાતી તરજુમો કરવા.

અમુજામે હુકમ બંદેગાન આલી નવાબ મુસ્તતાય
હજરત આનરબલ ગવરનર સાહેબ બાહાદુર
દર ઇન્લાસ કૌસિલ.

એલ. એચ. બેલી સાહેબ,

ડેપુટી સેક્રેટરી નિસબત સરકાર એઓની સહી.

તારીખ ૨૩ મી માહે સપ્ટેમ્બર સન ૧૮૬૨ ઇશી.

(True translation)

VENAYEK WASSODEW,
Oriental Translator to Government.